ANUL II. — No. 6. IUNIE 1891.

ANALELE ARCHITECTUREI

ȘI ALE

ARTELOR CU CARE SE LÉGĂ

DIRECTOR I. N. SOCOLESCU ARCHITECT

CONCURS NAȚIONAL

Pe cînd se discuta modul cum trebuește întocmite proectele palatelor Parlamentelor, puținĭ aveaŭ curagiul a susține că ar fi suficient să se adreseze, prin concurs, numaĭ la architecțiĭ romînĭ, și chiar architecțiĭ romînĭ nu aveaŭ la activul lor lucrărĭ destul de importante spre a îndemna pe comisia parlamentară și guvern, a se adresa numaĭ lor. Printr'un esces de modestie și sigurĭ de forțele lor, architecțiĭ romînĭ acceptară lupta internațională, din care eșiră pe deplin victoriosĭ spre mulțumirea generală.

Mișcat de acest succes, ilustrul architect P. Walot, membru al juriuluĭ de examinarea concursuluĭ, se exprimă ast-fel, asupra architecților romînĭ:

„Mě simt fericit a găsi în Romînia un buchet de „architecțĭ și colegĭ, care aparțin școleĭ francese și „germane și al căror merit 'l am putut vedea și „aprecia cu ocasia concursuluĭ internațional, ce „am fost chemat a judeca."

Acéstă măgulitóre apreciare a d-luĭ Walot, a fost făcută și în mod oficial în fața guvernuluĭ și comisiuneĭ parlamentare.

In cursul discuțiunilor ce a precedat judecarea concursuluĭ, s'a pus în desbatere, în mod incidental, chestia cea maĭ importantă pentru architecțiĭ romînĭ, dacă pe viitor, să se maĭ ție concursurĭ internaționale saŭ să se adreseze numaĭ la architecțiĭ romînĭ. Respunsul unanim al juriuluĭ internațional a fost, nu numaĭ că nu maĭ e nevoe de concursurĭ internaționale — față cu numěrul și valórea architecților romînĭ — dar ar trebui chiar ca pe viitor să se ceară ca edificiele publice să fie făcute în caracterul architectureĭ romîneștĭ, ale căreĭ elemente le găsește fórte expresive și cu un caracter eminamente local.

Acest categoric respuns, ne a umplut inima de bucurie și de speranțe pentru viitor.

La banchetul ce architecțiĭ romînĭ, a oferit d-lor Walot și Joly, d. Walot, a ținut să-șĭ exprime în mod lămurit ideile sale asupra acestuĭ punct așa de important.

Luînd cuvîntul, se exprimă ast-fel:

Colegiĭ meĭ,

„Concursul internațional, ținut acuma în Romînia, a „dovedit în mod briliant că țara D-vóstră dispune de „un numěr destul de mare de architecțĭ, carĭ aŭ luat „parte cu multă siguranță la acéstă luptă pacînică.

„După mine, față cu numěrul și valórea archi„tecților romînĭ, — ce n'am credut la început să fie „în Romînia —, **numaĭ este nevoe să se maĭ pu„blice concursurĭ internaționale.**

„Maĭ în nicĭ o țară nu se maĭ face adĭ concursurĭ „internaționale, și acésta pentru motive bine definite.

„Proectele expuse de și fórte bine concepute, însă, „fiind făcute de architecțĭ din diferite țărĭ, ele pot fi „utilisate în mod indiferent, la Roma, Paris, Berlin, etc. *„Cred dar că ar fi fost mult maĭ interesant și maĭ „original, dacă proectele eraŭ inspirate din elemen„tele architectureĭ romîneștĭ.*

„In scurtul timp cît am stat în Bucurescĭ, am putut „căpăta convingerea că D-vóstră *avețĭ o architectură „națională, care este plină de motive interesante și „care se póte utilisa cu mare folos.* De aceia dar, re„comandînd suprimarea concursuluĭ internațional, 'mĭ „permit a vě recomanda, ca în concepțiunile monu„mentelor ce vețĭ avea a construi, să vě inspirațĭ din „architectura națională. Atuncĭ vețĭ putea produce „monumente adevěrat naționale, carĭ vor oferi stră„inilor ce visitéză Romînia plăcuta ocasie de a aprecia „originalitatea artistică proprie națiuneĭ romîne, ear „pentru D-vóstră architecțiĭ, va fi un cîmp vast de „exploatat elementele architectureĭ naționale.

„Beaŭ dar acest pahar în sănătatea frumóseĭ D-vóstră „țărĭ și artiștilor seĭ.

Acéstă mișcătóre cuvîntare, a fost primită de întréga adunare cu cel maĭ mare entusiasm închinînd toțĭ în sănătatea ilustruluĭ maestru și óspete.

Cine nu a fost față la acéstă intimă serbătóre, nu póte să-șĭ închipue ce entusiasm a produs asupra tutulor, acéstă declarație francă și leală.

Cu acéstă ocasie, architecțiĭ romînĭ îșĭ primeaŭ recompensa curagiuluĭ și modestieĭ lor, chiar din partea acelora ce aveaŭ interes de a menajea pe conaționaliĭ lor, dar carĭ față cu realitatea, nu puteaŭ de cît să mărturiséscă în mod franc, adevĕrul.

Aprecierea lor ne este scumpă, și nu ne îndoiam că se va maĭ găsi în țară, guvern saŭ particular, care să maĭ stea pe gîndurĭ pentru viitor.

Se pare însă că proverbul : *„Nimenĭ nu e profet în țara luĭ“*, 'șĭ-a găsit aplicarea din nenorocire și aci.

Cu ocasia concursuluĭ pentru proiectele catedrali din Bucureștĭ, vedem, cu inima strînsă de durere, că guvernul ne refuză ***dreptul sacru cîștigat prin luptă,*** de a concura pentru catedrală, numaĭ romînĭ.

Ce întristător lucru !

Un juriu internațional, compus din ómenĭ specialĭ și somitățĭ în artă, declară în mod public, că nu e drept nicĭ demn, de a maĭ face pe viitor concursurĭ internaționale, țara posedând elementele necesare, și cu tóte acestea, guvernul romîn, în loc de a fi mîndru de succesul romînilor, le sdrobește ilusiele frumosuluĭ viitor, declarîndu-ĭ insuficiențĭ pentru a întocmi un proiect de catedrală.

Este imposibil a fi maĭ nedrept și a umili pe cine-va maĭ mult !

Architecțiĭ romînĭ cu inima sdrobită de întristare, aŭ protestat și se vor abține de la concurs.

P. S. S. Mitropolitul Moldoveĭ, într'una din întrunirile comisiuneĭ de organisare a concursuluĭ a spus :

„Catedrala din Bucurescĭ este catedrala țăriĭ, este „monumentul național cel maĭ important, căcĭ prin „el se simbolisédă în gradul cel maĭ înalt credința „nestrămutată a poporuluĭ romîn în religia creștină „ortodoxă.

„El trebue să fie conceput cu multă inimă și dra„goste pentru credința și țară.

„De aceia cred că nu strĕiniĭ pot fi chemațĭ a ne „simbolida credința nóstră și dragostea nóstră de mă„rirea națională, — când avem destuĭ fiĭ aĭ țăriĭ spe„cialĭ și carĭ aŭ dat probe de capacitatea lor.

„Adresați-vĕ lor, și fițĭ sigurĭ că, tinerĭ și capabilĭ „cum sunt și plinĭ de dragoste pentru fala numeluĭ „de romîn, vor produce opere de artă cu care să ne „mîndrim“.

La acéstă patriotică cuvîntare, s'aŭ asociat Mitro„politul Primat și o parte din membriĭ comisiuneĭ de organisarea concursuluĭ, cu tóte acestea guvernul a menținut ideia de concurs internațional, care se va și publica în curĕnd.

Și ce vor aduce strĕiniĭ, în acest concurs? nimic de cît interpretarea rece a unuĭ program, prin forme și concepțiĭ alimentate de credința lor și de obiceiul culturuĭ țăriĭ lor.

Vor aduce proecte de catedrale bune pentru Viena, Paris, Londra, etc, pline de zorḍóne, spre a atrage simpatia profanilor și pentru întocmirea căror nu s'a condus decît de gîndul de a cîștiga un premiu.

Vom da banĭ mulțĭ și vom perde timp spre a face renumele unuĭ strĕin și avea în inima țăriĭ un monument care va mărturisi pe vecie decadența nóstră morală.

Pe viitor se va știĭ, că la finele secoluluĭ al 19-lea în țara romînéscă nu se sciea de există saŭ nu architecțĭ, pictorĭ saŭ sculptorĭ romînĭ, că elemente de architectură romînéscă nu e, că sentiment și caracter național nu există, și a trebuit se avem recurs la strĕinĭ, spre a ne face un monument culturuĭ și sentimentuluĭ nostru național.

Acest monument va fi mărturia cea maĭ zdrobitóre despre decadența nóstră, căcĭ alăturĭ cu el, monumentele nóstre istorice, maĭ bătrîne cu cîte-va secole, vor protesta împreună cu artiștiĭ romînĭ contra acestuĭ sacrilegiŭ.

Să se facă dreptate, pînă maĭ este timp, și să nu se comită o acțiune care va fi o pată pentru demnitatea țăriĭ, iacă ce cerem și ce suntem în drept a aștepta.

Architecțiĭ romînĭ nu vor ca să se sustragă de la concurs și de la o judecată cît de severă, doresc însă ca concursul să fie național, adică între romînĭ, și condițiunile programuluĭ să fie ast-fel întocmite, ca să se aibă în vedere nu numaĭ satisfacerea uneĭ necesitățĭ de adăpost, ci maĭ cu sémă obținerea unuĭ monument cu un caracter eminamente național și ca concepție și ca stil. Avem elemente de architectură romînéscă destule, spre a face monumente cît de importante, trebue însă studiate.

Concursul pentru catedrală, este o ocasie importantă și unică, pentru a vedea ce se póte obține cu elementele de architectură națională ce posedăm.

Dorim să lucrăm, și nu cerem de cît să ni se dea voe.

Biserica Colți din București

UȘA DE INTRARE

BUCUREȘTII

STUDIU ISTORIC

IV.

Matheĭ-Vodă, venind în scaun, altă grijă nu avea, ci numaĭ făcea Monăstirĭ și biserićĭ pe multe locurĭ întru lauda luĭ Dumneḑeŭ, care și acum se vĕd, căcĭ pînă la acest Domn puține ziduri aŭ făcut Domniĭ ceĭ de maĭ nainte etc.

CHRONICA BALACENÉSCA.

Romîniĭ n'aŭ putut aplica pînă acum principiile de critică ale științeĭ moderne la evenimentele prin care a trecut naționalitatea lor. Materialele lipsesc în genere: mulțimea de documente ascunse în pulberea archivelor mănăstireștĭ aștéptă încă comisiunea istorică care ar putea să le adune, să le coordone; puținele monumente istorice ce ne maĭ rĕmîn sunt mute; căcĭ rare-orĭ comitem indiscrețiunea d'a le cestiona despre trecut; în fine bibliotecele Europeĭ, pentru a da la lumină secretele lor, reclamă sacrifice ce nu prea ne simțim dispușĭ a face. Prin urmare, în starea de aḑĭ, întreprinderea nu e cu putință. Cînd însă acéstă lucrare va fi urmărită cu tot zelul, cînd va da un resultat și vom ajunge a avea adevĕrata istorie a țăreĭ, ne vom mira de tóte învĕțămintele ce ea conține și póte vom profita maĭ bine de lecțiunile ce ne va da.

Aḑĭ abia pĕtrundem în acéstă nópte a secolilor. Vedem efectele, dar înțelegem cu anevoință causa ce le-a produs. Presimțim o lege care le cîrmuește, dar firul logiceĭ ne scapă adesea și rătăcim în acest labyrint. E învederat că scăderea unuĭ popor, are cause ascunse și nu e numaĭ efectul întîmplăreĭ, dar aceste cause cer lumina, cer confirmare documentelor.

Orĭ-cum, chiar reduşĭ, cum ne aflăm, a studia istoria numaĭ în chronicarĭ, e cu neputință a nu întrevedea o transformare socială care se operă în țară, în cursul secolilor, și care fu o causă de scădere pentru dînsa. Slăbirea instituțiilor, și maĭ cu seamă a celor militare, elementul strĕin introdus în națiune, n'aŭ putut aduce asemenea de cît rele asupra eĭ; căcĭ ne conduseră la o politică fatală; recursul la strĕinĭ; căcĭ inaugurară luptele pentru domniă, intrigile și sfîșierile din lăuntru. Cu tóte acestea aflăm alăturĭ o cualitate rară, care contribui la mîntuirea țăreĭ: spiritul de naționalitate care nu pere nicĭ odată și care îmbărbătéză pe Romînĭ la cercărĭ eroice, de cîte orĭ țara e amenințată să péră. Aci e providența Romînilor! Acest stindard de mîntuire se transmite din generațiune în generațiune și găsește în tóte epocile critice o mînă tare pentru a'l ridica și a'l ține sus. Vlad V, Radu de la Afumațĭ, Mihaĭ și, în epocha în care ne aflăm, Matheĭ, mîntuiră țara dintr'o cădere sigură, și dacă maĭ avem aḑĭ o naționalitate, lor o suntem datorĭ.

Cu domnia luĭ Matheĭ Basarab ajungem într'un secol în care istoria țăreĭ iea o fisionomie. Pînă aci domniile cele repeḑĭ fac a perde din vedere desvoltările eĭ; dar sub domnia acestuia, evenimentele se desemnéză maĭ bine în chronicarĭ, iaŭ un caracter; simțim o personalitate care umple acéstă epocă, căcĭ Matheĭ Vodă e tot-de-odată un căpitan mare și un reorganisator inteligent, și are tot timpul a se arăta.

Mulțimea edificiilor ce ne-aŭ rĕmas din timpul sĕŭ, e o probă de gustul domnitoruluĭ pentru clădirĭ, intr'un timp cînd țara se bucura de óre-care repaos. „Mateiŭ Vodă, venind în scaun, „altă grijă nu avea, ci numaĭ făcea mănăstirĭ și bisericĭ pe „multe locurĭ întru lauda luĭ Dumnezeŭ, care și acum se „vĕd, căcĭ pînă la acest Domn puține ziduri aŭ făcut Domniĭ „ceĭ de maĭ nainte; iar Mateĭ Vodă aŭ înfrumusețat țara cu „tot felul de ziduri, mănăstirĭ, bisericĭ, case domneștĭ, a căror „pomenire este și astăḑĭ" [1]). Astfel se esprimă istoria Bălăcenéscă; dar Mateĭ Vodă avea și alte grijĭ și n'avea numaĭ grija clădirilor. Sub dînsul se făcu traducerea Pravileĭ în romînește [2]); și timpul ce 'ĭ lăsa liber evenimentele politice fu întrebuințat la reorganisarea țăreĭ.

Numĕrul edificelor ce ne remîne din epoca luĭ Mateĭ Basarab e fórte mare. El zidi din noŭ saŭ prefăcu din temeliĭ o mulțime de mănăstirĭ. Insemnăm aci cîte-va: astfel mănăstirile Cîmpu-lung, Slobozia, Motru, mănăstirea dintr'un lemn, Arnota, Brîncoveniĭ, Negoeștiĭ, Plătăreștiĭ, Episcopia Buzeuluĭ etc. și Sărindariĭ (1635) completă prin numirea sa, numĕrul de 40 edifice religióse, ridicate de acest mare Domnitor [3]).

La începutul domnieĭ luĭ Mateiŭ Basarab întîlnim un eveniment care póte să ne serve pentru delimitarea orașuluĭ. Abia Mateĭ Vodă intrase în Bucureștĭ cînd Radu XII vine să ia domnia, însoțit de boerĭ și de Ceaușul Skimni-Aga, aducătorul stemelor domnieĭ. Moldoveniĭ cu Radul Vodă, trecînd la Obileștĭ podul de peste Colintina, saŭ tăbărît sub mănăstirea Vorniculuĭ Dan, 25 Octombre [4]). Lupta se petrecu prin urmare la marginea Bucureștilor, sub Plumbuita, între Dudeștĭ și Mărcuța. Bătaia decisivă se dete într'o Duminecă și ținu pînă nóptea. Tătariĭ și moldoveniĭ se bătură cu mare înverșunare; dar biruința remase a luĭ Mateĭ Vodă și Skimni-Aga, care asistă la acéstă luptă, dete în urmă stemele Domnieĭ aduse pentru Radu XII, luĭ Mateĭ Vodă. Ceea ce însemnăm maĭ cu sémă, afară de resultatul politic care fu inaugurarea uneĭ Domniĭ maĭ naționale, e că „Bucureșteniĭ cu copiĭ se suia pe gardurĭ de se uita cum se bătea rĕsboiul" [5]).

E probabil că bariera Bucureștilor, după podul tîrguluĭ d'afară, era p'atuncĭ în vecinătatea bisericeĭ cu Sfințĭ. Ceea ce confirmă acésta e mahalaua Oboruluĭ vechiŭ, coprinsă aḑĭ în întinderea orașuluĭ și care trebuia să fie maĭ nainte o cîmpie afară dintr'însul precum numirea sa o arată. Tradiția populară ne spune asemenea că tîrgul Moșilor, acea serbare națională de tot anul, e în comemorațiunea pomeneĭ ce s'a făcut în ḑiua morților pentru ceĭ căḑuțĭ în bătaia ce se dete în acéstă localitate [6]).

Așa dar, luînd linia rîuluĭ, orașul se ridica pe malul Nord cel maĭ nalt, și prin urmare în condițiunĭ maĭ favorabile. Incepînd ca suburbiĭ în vecinătatea bisericuțeĭ luĭ Bucur, el ocupa póte, în acele timpurĭ, cu micĭ deosebirĭ, cea ce forméză aḑĭ colórea Roșie: însă partea de dincolo de rîŭ nu era coprinsă în oraș, și se afla puțin locuită, căcĭ încă odată, am vĕḑut, vorbind de bătaia între Leon I Vodă și boeriĭ pribegĭ, că dealul Mitropolieĭ era acoperit de viĭ, și că tótă valea dincolo de deal, adică maidanul țigănieĭ Mitropolieĭ era cîmp deschis pentru luptă. Afară de asta știm asemenea că *livedea Gospod* ocupa o mare parte din locurile situate pe malul sud al rîuluĭ, în față Curțeĭ-Vechĭ; prin urmare Bucureștiĭ se întindea prea puțin în acéstă direcțiune, către finele epoceĭ luĭ Mateĭ Basarab. Mănăstirea Radu-Vodă era afară de oraș și în-

[1]) *Sincaĭ* t. III. p. 28 citînd Istoria Bălăcenéscă. Dacia, t. IV, p. 320. Chron. Anon. *D. Fotino*. Istoria generală a Dacieĭ, tradusă de G. Sion, t. II, p. 100.

[2]) *D. Fotino*, locul citat.

[3]) *D. Fotino*, t. II, p. 101.

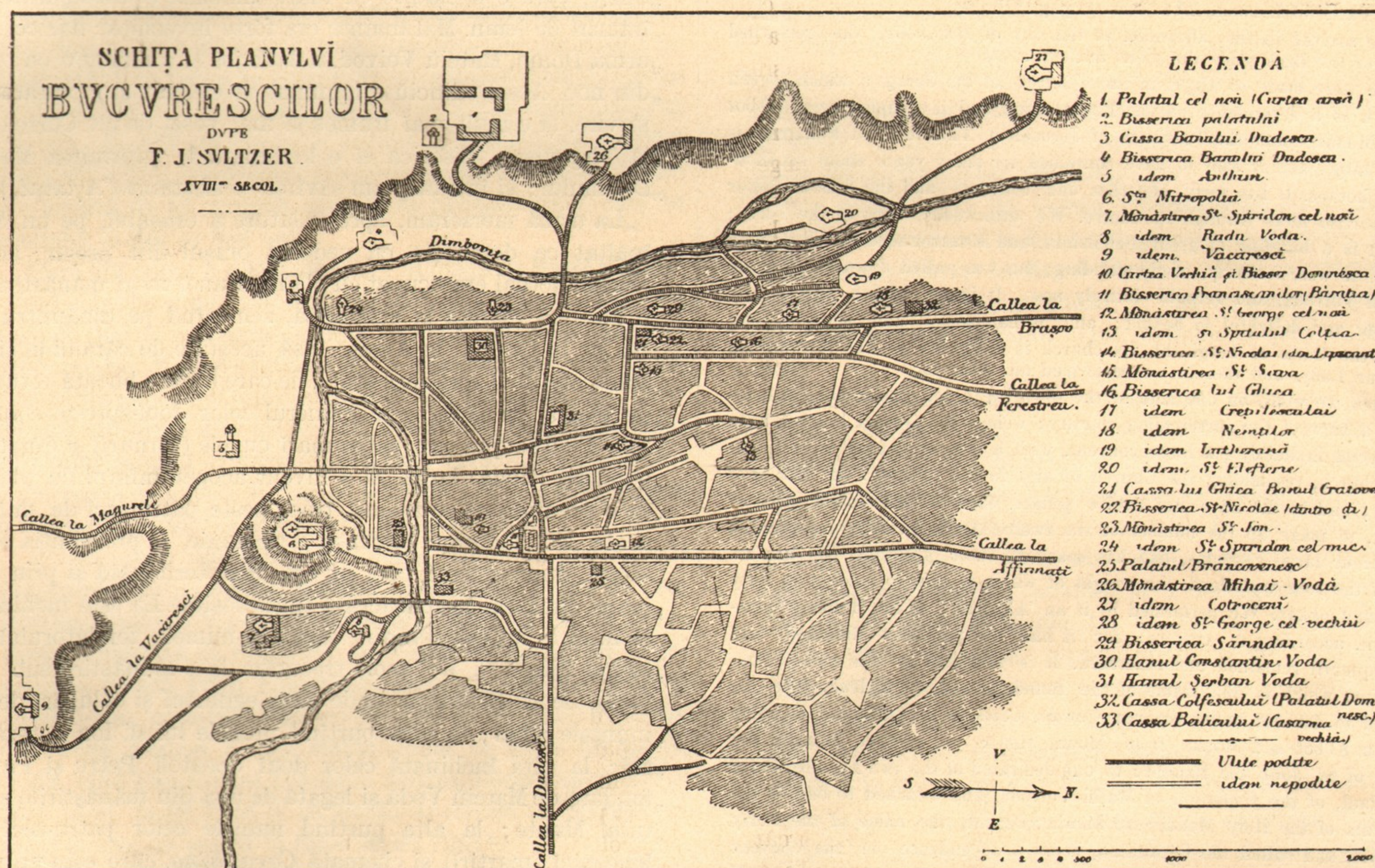
[4]) Dacia, t. IV, p. 317. Chron. anon.— idem, t. I, p. 288. Chron. luĭ Const. Căpit.

[5]) Dacia t. I. p. 288. Chron. luĭ Const. Căpit.

[6]) „Movila cea mare de lîngă Bucureștĭ spre Dudeștĭ și acum arată locul unde a fost bătaia." *Șincaĭ* t. III, p. 26, citînd pe *Engel* în recent. hist. Val. part. I, p. 286. „Făcutu-s'aŭ din trupurile acelora o movilă mare, în marginea Orașuluĭ despre Dudești, ca să se pomenéscă." Dacia t. IV p. 318 Chron. Anon.

conjurată de o baltă întinsă. Podul Beiliculuĭ, trebuia să fie coprins, în parte, în împrejmuirea cetățiĭ; ne îndoim însă că casarma cea veche să fi făcut parte din oraș, căcĭ localitatea aci e fórte jos. Udricaniĭ, sf. Vinerĭ, Stelea, nu le putem admite asemenea de cît ca suburbiĭ; podul tîrguluĭ d'afară era mărginit, după cele zise maĭ sus, în vecinătatea bisericeĭ cu Sfințĭ, Scaunile nouĭ și tot cuartierul Batișteĭ, forma o suburbie nouă a Bucureștilor. E de credut că orașul se întindea maĭ mult spre Nord-vest, căcĭ e localitatea cea maĭ salubră, dar nu putem precisa pînă unde mergea în acésta epocă. Cu tóte acestea, din ceea ce știm despre Sărindar, ridicat în timpul luĭ Mateĭ Vodă, bariera poduluĭ Mogoșóeĭ trebuia să fie în vecinătatea acesteĭ mănăstirĭ. Ceea ce ne confirmă în acéstă părere e situațiunea, într'o epocă mult maĭ apropiată, a strejeĭ de la puțul cu zale, ce se afla lîngă corpul de gardă al palatuluĭ actual și pórta caseĭ d-luĭ Cantacuzino.

E anevoe a cerca o descriere credinciósă a fisionomieĭ Bucureștilor și a intra în maĭ multe amănunte; dar cea ce știm despre starea socială din acele timpurĭ, ceea ce ne a rĕmas din forma primitivă a orașuluĭ, ne fac a cugeta că architectura reproducea acest tip social. Curtea veche saŭ palatul Domnesc, cu biserica și împrejmuirile sale, ce se presinta ca o fortărétă, forma centrul activitățeĭ cetățeĭ. Alăturĭ și împrejurul sĕŭ se grupa boerimea din care se făceaŭ Domniĭ, cu palatele lor importante prin formă și întindere, și jos, populațiunea orașuluĭ în căsuțele eĭ de lemn, acele construcțiunĭ ușóre care fură adesea prada foculuĭ, alineate pe conturul neregulat și capricios al stradelor din orașele vechĭ, și împărțite după categoriile de meseriĭ. Cît pentru mănăstirile orașuluĭ, ele pot fi considerate ca puncturĭ strategice, ca asilurĭ pentru orășenĭ în timpurile grele, și știm în adevĕr că poporul găsi adesea orĭ scăpare într'însele.

Timpul n'a isbutit a șterge cu totul aceste urme ale feodalitățiĭ nóstre: corporațiunile sunt încă în ființă, și numirea stradelor Șelarĭ, Cavafĭ, Tabaci, Negutătorĭ, Oțetari, Lăutari etc., a rĕmas ca o imagine a acelor timpurĭ.

Positiunea topografică a Bucureștilor despre Cișmegiŭ ne arată învederat că orașul nu se întindea departe în acéstă direcțiune, și în Gorganĭ [1]) se afla mărginit firește pe muchea déluluĭ. Așa dar localitatea din jos de mănăstirea luĭ Mihaĭ Vodă, parte din podul Mogoșóeĭ, Batiștea, tot malul nord al rîuluĭ împrejurul bisericuțeĭ luĭ Bucur și o mică parte locuită dincolo de rîŭ, formaŭ în acele timpurĭ, suburbiile Capitaleĭ nóstre de adĭ.

Bucureștiĭ, cum am zis, numĕra printre cetățile țăreĭ. In timpul ce descriem, cetatea reînoită de Mateĭ Vodă [2]) se compunea de întărirĭ de lemn și de un șanț adînc ce încingea orașul.

Bucureștiĭ, sub domnia de 21 anĭ a luĭ Mateĭ Basarab, crescu în întindere. Malul sud al rîuluĭ trebuĭ să încépă a fi locuit din acele timpurĭ; însă Constandin Basarab, feciorul luĭ Șerban I Basarab, și urmĕtorul luĭ Mateiŭ Vodă, prin edificarea sfinteĭ Mitropoliĭ [1]) pe dealul viilor, dete o nouă impulsie de desvoltarea capitaleĭ nóstre. E o lege generală care cîrmuește mișcarea în centrurile populate; un edificiŭ civil saŭ religios, de óre care importanță, o grădină publică etc., vor servi tot-d'auna ca centru de atracțiune pentru locuitoriĭ unuĭ oraș. Acéstă lege pe care vom avea ocasiunea a o desvolta, fu causa principală care contribui la împopularea maluluĭ sud al Dîmboviței.

Sfînta Mitropolie ridicată sub privigherea mareluĭ logofăt Dudescu [2]) nu putu să fie terminată sub Constantin Vodă; ea

[1]) S'ar putea ca numirea acésta să se fi dat cuartieruluĭ despre care vorbim după numele luĭ *Gorgan Spătariul*, cumnatul luĭ Matheĭ Vodă Basarab, omorît fără de lege de Radu al XII, în Moldova unde fusese trimis la începutul Domnieĭ luĭ Matheĭ Vodă de acest princ, ca să facă legăturĭ de pace cu Domnul țĕreĭ surorĭ. *Șincaĭ* t. III, p. 23.

[2]) Travels of Macarius, t. VIII, p. 375. „We were told, that under the Wallachian Government are six and twenty towns like Torghisht." p. I. p. 129.

[1]) Dacia t. IV p. 336. Chron. Anon.—*D. Fotino*. trad. de G. Sion. t. II. p. 104.—Travels of Macarius. Pars. VIII, pag. 118.

[2]) *D. Fotino*, trad. de G Sion, locul citat.

rĕmase nezugrăvită, și abia sub Radu-Leon Vodă se zugrăvi și înfrumuseță [1]) (1665—1669).

Acest edificiŭ, situat pe o înălțime care domină Bucureștiĭ în tótă întinderea lor, e cel maĭ important sub tóte privințele. Clădit într'o epocă cînd tradiția construcțiunilor solide și raționale se păstra încă, chiar adĭ e maĭ stabil și maĭ neclintit de cît multe din edificiile ridicate în timpul nostru. Din nenorocire însă împrejmuirile sale sunt rŭinate, în neîngrijire, și aleele de arborĭ, plimbarea favorită a publiculuĭ capitaleĭ, din alte timpurĭ, sunt fórte puțin întreținute.

Credem interesant și tot de odată necesariŭ pentru a da o idee de ce era capitala nóstră în epoca luĭ Constandin Basarab, a reproduce aci o descriere a Bucureștilor din călătoriile luĭ Macarius, patriarcul Antiocheĭ [2]). Macarius visită țara pe

1) Vezĭ Chrisovul luĭ Radu Leon Voevod, citat maĭ la vale.

2) Travel of Macarius, Patriarch of Antioch, written by his atendant archdeacon, Paul of Aleppo, in arabic, transalted by F. C. Belfour London 1829. Part. VIII. book. XVI. sect. I, pag. 375. sq.

„We arrived in the afternoon at the city of *Bokaresht*, the renowned „seat of the Begs since the mons ancient times.

„We were made to alight in the Convent of St. George; which is vell „known as a dependence on the Resurrection, and is occupied by an Abbot „and Monks under the Patriarch of Jerusalem. This town of Bokaresht is „very large, and is said to have contained for many years about six thou-„sand houses. It has forty churches and convents and the famous River „*Domboritsa* flows through its centre. We afterwards went to the Corta; „which is a building of great dimensions, and is surrounded by tall wooden „walls. It was, formerly, of old standing; but was pulled down by the late „Mathi Voivoda, and rebuild intirely new. It is an edifice surprisingly „elegant and delighful to behold; and is handsomer and more cheerful „than the Corta of Torghisht. Its church is dedicated to The Assumption „of Our Lady, and therein we performed an Ἁλιασμός.

„Then we went, on one side of the town, to a lofty eminence comman-„ding a view of the surrounding country; wehere the present Beg has been „engagend in building a large convent, with a magnificent and most splen-„did church, resembling the Church of argi in the interior: but this is of „brick; and in the nave has twelve pillars, each of one round piece of „stone, to make up the number of the twelve Apostels. It is surmounted „with four large coupolas, and has spacieus outer galleries. He has co-„vered the roof with lead, the weight of which is said to amount to forty „thousand okkas. We performed in it an Ἁλιασμός; ad his Holiness sprin-„kled it, according to custom: for it had not yet been finisched, aud „consequentli remained unconsacrated. It is deticated in the name Con-„stantine, which is the name of the founder, and of Helena. The we „passed to convent under the name or *St. Caterina*, or Catherine, in which „are an Abbot and Monks from Mount Sinaï; to another, bearing the „name of St. John the Baptist; to one dedicated of the two Apostles Peter „and Paul, of the fundation of Mathi Voivoda, and attached to one of the „convents of the Holy Mount; to another bearing the name of the Forty „Martyrs, and called the Carandino, being a dependence on the Convent „of the Assumption of Our Lady, in the city of Ioannina; then to a small „convent bearing the name of St. Saba, which ist founders formerly made a „feoff to the convent of the same name in Jerusalem; and it is now „presided over by an Abbot delegated from the Patriarch of Jerusalem.

„On Saturday, we went to say Mass in a convent bearing the name of „Sf. Nicolas, of the foundation of the late Michael Voivoda, situated on „an eminence on one side of the town, and of greant size and magnifi-„cence, with three cupolas. Here, on the same occasion, a Priest was or-„dained. On Sunday morning we performed an Ἁλιασμός in the Convent of „St. George. On monday, the last of he month of Ab (August), we visitedt „a convent bearing the name of The Trinity, one of the buildings of the „late Radzivil Voivoda, who ruled in his time over Moldavia and Wallachia „This convent, also, is on one side of the town on rising ground, encir-„cled by a river and stagnant water; and at the time the waters are out „accessible only by a passage over a wooden bridge. It is a handsome „edifice, with a fine prospect, and its church is large and spacious, very „light, extremely ornamented, and entirely covered with painting. On ist south „side is the place of the tombs of the Begs, and their vaults, on white mar-„ble, furnished with veils of gold tissue. They are made in the shape of a „cupola, resting on four iron pillars; and the portraits of the deceased are „painted on the wall. Here we performed Mass, and held an ordination of „Priests and Deacons. This convent is a dependence of the „Iberisko Con-„vent that is, the Convent of the Georgians on the Holy Mount, andis occupied „by a Grecian Abbot and Grecian Monks, who are changed every three yars.

„Outside the town is another convent erected by Matthi Voivoda.“

la finele domnieĭ luĭ Mateiŭ Vodă, asistă la mórtea acestuĭ domnitor și la alegerea luĭ Constandin Vodă Basarab, stătu mult timp în Moldova la curtea luĭ Vasile Lupul, și după ce se preumblă prin Rusia, se întórse iar prin țara nóstră. Așa dar descrierea acesteĭ călĕtoriĭ, scrisă de servitorul sĕŭ archidiaconul Paul din Alep, e prețiósă sub tóte privințele pentru epoca în care ne aflăm. Dar să lăsăm cuvîntul acestuĭ martor ocular al domnieĭ luĭ Constandin Vodă:

„După prînz noĭ ajunserăm în orașul Bucureștĭ, vestită re-„ședință a prinților din timpurile cele maĭ vechĭ; traserăm „la mănăstirea sf. Gheorghe, [1]) care e fórte cunoscut ca un „metoh al înviereĭ și e locuită de un Egumen și de călugărĭ „supușĭ patriarculuĭ de la Ierusalim. Acest oraș, Bucureștiĭ, e „prea mare [2]) și se zice că acum cîțĭ-va anĭ, coprindea șase „miĭ case. Are patru-zecĭ bisericĭ și mănăstirĭ; și faimosul rîŭ „*Dîmbovița* curge prin sînul sĕŭ. Maĭ în urmă ne duserăm la „Curte, care e o clădire cu marĭ dimensiĭ și înconjurată cu „întărirĭ de lemn. Maĭ înainte era fórte învechită; dar cel din „urmă Domn, Mateiŭ Voivod, a dat'o jos și a rezidit'o cu totul „din noŭ. Acest edificiŭ e minunat de elegant și încîntător la „privire, și e mult maĭ frumos și maĭ vesel de cît Curtea de „la Tîrgoviște. Biserica eĭ e închinată la adormirea Maiceĭ „Domnuluĭ; și într'însa am săvîrșit o sfeștanie (Ἁγιασμός).

„La urmă merserăm, spre o lature a orașuluĭ, pe un deal „înălțat ce domnește cu vederea orașul din prejur; acolo „prințul actual era ocupat cu clădirea uneĭ marĭ mănăstirĭ cu „o biserică măréță și strĕlucită, semĕnînd pe dinăuntru cu „cea de la Curtea de Argeș; însă acésta e de cărămidă și în „tindă are douĭ-spre-zece stîlpĭ, fie-care dintr'o bucată rotundă „de piatră, ca să formeze numĕrul celor douĭ-spre-zece apos-„tolĭ. Pe d'asupra are patru marĭ cupole (turnurĭ) și dinafară „o galerie (tindă) largă. El a învelit acoperămîntul cu plumb „de o greutate ce se zice că trece peste patru-zecĭ de miĭ de „ocale. Noĭ făcurăm într'însa o sfeștanie, și preasfinția sa o „stropi, după obiceiŭ, căcĭ nu este încă terminată și prin ur-„mare rĕmăsese neconsacrată (netîrnosită). Ea este închinată „în numele luĭ Constandin, care e și numele fondatoruluĭ, și „într'al Eleneĭ [3]). De acolo trecurăm la o mănăstire sub nu-„mirea de sf. Ecaterina unde sunt egumenĭ și călugărĭ de la „muntele Sinaĭ; la alta purtînd numele luĭ sf. Ión Botezăto-„rul; la alta închinată celor douĭ apostolĭ Petru și Pavel, „fondate de Mateiŭ Vodă și legată de una din mănăstirile sfîn-„tuluĭ Munte; la alta purtînd numele celor patru-zecĭ de „Mucenicĭ (martirĭ) și chemată *Carandino*, care este un me-„toh al mănăstireĭ Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ din cetatea „Ianina; la urmă la o mică mănăstire purtînd numele sfîn-„tuluĭ Sava, pe care fondatoriĭ eĭ aŭ supus'o cu tot dinadinsul „la mănăstirea de aceiașĭ numire din Ierusalim; ea este acum „administrată de un Egumen trimis de la patriarchia Ierusa-„limuluĭ [4]).

1) *Mănăstirea sfîntul Gheorghe, ḑis cel noŭ*, exista maĭ înainte de a fi reclădită și împrejmuită de un mare Han de Constandin Vodă Brîncovénul.

2) „Bucureștiĭ e un oraș mare așezat pe o întinsă câmpiă și se zice că coprinde o sută de miĭ de locuitorĭ; casele sunt zidite de lemn și de ciment, cu curte și grădină dupe obiceiul oriental; ulițele sunt așternute cu scîndurĭ ca cele din Rusia. Locuitoriĭ sunt o amesticătură de tóte națiunile și de tóte credințele, care aŭ locurĭ deosebite pentru cultul lor și sub stăpînirea sultanuluĭ se bucură de un grad de tolerență necunoscut de multe din națiile cele maĭ civilisate.“ (Notă la călătoria luĭ Macarius de Kinneir).

3) Acésta e Mitropolia zidită de Constandin Basarab Cîrnul.

4) Mănăstirile numite în acest paragraf sunt, precum se înțelege: *sfînta Ecaterina* de sub Mitropolie, *sf. Ioan* din fața Zlătarilor, *s-ții Apostolĭ*, saŭ *Archimandritul* închinat la Stavronikita, și în fine *Sărindaru*, zidit de Mateĭ Vodă Basarab și care, din ceea ce spune maĭ sus autorul pare a fi numit astfel, adică a 40-lea biserică, după numĕrul bisericilor din capitală la acel timp, iar nu, cum se zice, după numĕrul de edifice sfinte clădite de Mateĭ-Vodă

„Sîmbătă noĭ merserăm să servim leturghia la mănăstirea „purtînd numele sf. Nicolae, clădită de reposatul prinț Mihaĭ „Vodă, și așezată pe o înălțime de o parte a orașuluĭ, întinsă „și mărétă cu treĭ cupole (turnurĭ). Cu acéstă ocasiune, aicĭ se „orîndui și un preot. Duminecă diminéța noĭ făcurăm sfeștanie „la mănăstirea sf. Gheorghe; Lunĭ, în cea din urmă ḑi a luneĭ „Ab (August), noĭ visitarăm mănăstirea purtînd numele „Treimeĭ, una din clădirile celuĭ din urmă Radzivil Voivoda „(Radu-Vodă) care domni în timpul sĕŭ peste Moldova și Va- „lahia. Acéstă mănăstire e și dînsa la o laturе a orașuluĭ, pe „un tărîm înalt, înconjurat de rîŭ și de apă stătătóre, în „timpul creștereĭ apelor nu se póte ajunge la dînsa de cît pe „un pod de lemn. E o frumósă zidire de un aspect prea plă- „cut și biserica 'ĭ e mare și spațiósă, fórte ușóră, mult orna- „mentată și acoperită peste tot cu picturĭ. La partea'ĭ despre „miadă-ḑi e locul mormintelor prinților, și bolțile lor de mar- „mură albă, sunt împodobite cu vĕlurĭ de stofe țesute cu fir; „sunt făcute în forma uneĭ cule, (cupolă) care se rézimă pe „patru stîlpĭ de bronz și portretele rĕposaților sunt zugrăvite „pe pereță. Aci noĭ servirăm leturghia și orînduirăm preoțĭ și „diaconĭ. Acéstă mănăstire e supusă la mănăstirea Iberisco „(Ivirului) adică mănăstirea Giorgienilor de la sfîntul Munte „și e locuită de un egumen grec și de călugărĭ grecĭ, care se „schimbă la fieș ce treĭ anĭ.

„Afară din oraș e o altă mănăstire înălțată de Mateĭ Vodă[1])“

Cînd coborîm după dealul Mitropolieĭ, privirea e atrasă de o cruce de piatră, rezimată de zidul de împrejmuire al palatuluĭ Brîncovenesc. Numele Brîncovenilor deștéptă suvenirĭ triste, și neștiința poporuluĭ preocupat de drama sîngerósă, care învĕlue cele din urmă ḑile ale acestĕ nenorocite familiĭ, dă chiar adĭ monumentuluĭ lapidar despre care vorbim, o destinațiune ce e departe de adevĕr [2]). Dar ce e acéstă cruce, inscripțiunea ce reproducem aci, ne o spune în limba timpuluĭ :

„Acéstă cruce este ridicată în slava Domnuluĭ Christos de „Constandin Brîncoveanu, feciorul luminatuluĭ Domn Iω Con- „standin Basarab Voevod în locul alteĭ crucĭ ce era de lemn, „care era ridicată de Preda biv vel Vornic Brîncoveanul în po- „menirea fiu-sĕŭ Papa Postelnicu, părintele maĭ sus pomeni- „tuluĭ Domn, că într'aceeaș loc aŭ perit în ḑilele luĭ Constan- „din Vodă Șerban ce aŭ stătut Domn în urma luĭ Mateiŭ „Vodă, cînd s'aŭ ridicat Dorobani asupra Domnuluĭ și a boe- „rilor țăreĭ, la lét 7168 și stricîndu-se crucea de lemn s'a ri- „dicat acésta de piatră la Iulie 20 lét 7221“.

Cum vedem din inscripțiunea de maĭ sus, crucea acésta fu ridicată în locul alteia de lemn ce aducea aminte evenimentele cele maĭ tragice care aŭ însîngerat paginele istorieĭ nóstre.

Incă din timpul luĭ Mateiŭ Basarab, pe la finele Domnieĭ luĭ, bătrînețele Domnitoruluĭ fură amărîte de evenimentele fatale care grăbiră căderea națiuneĭ și pregătiră epoca cea tristă a domnireĭ fanarioților. Aceste evenimente eraŭ tristele consecințe ale politiceĭ antinaționale, urmată de predecesoriĭ luĭ Mateiŭ Vodă, și în care acest mare prinț avu slăbiciunea a cădea, el care protestase prin fapte în contra eĭ [3]). Mateiŭ Vodă prin protecția ce dete luĭ Ghinea olarul (Țicala) și luĭ Radu Vĕrzarul, 'șĭ atrase asupra capuluĭ sĕŭ și asupra țăreĭ acea furtună îngrozitóre care isbucni din simțimintele de ură ce fierbeaŭ în inima poporuluĭ. Reacțiunea țăreĭ asuprite, în contra grecilor, se manifestase în maĭ multe rîndurĭ în rĕscóle parțiale sub domniele precedente; însă în timpul luĭ Mateiŭ Vodă, ea luase un caracter de gravitate necunoscut pînă aci, căcĭ spiritul de nemulțumire se respîndise pînă în armată. Astfel se introduse în sînul celeĭ maĭ bune instituțiĭ a țăreĭ revolta și nedisciplina, aceste două elemente puternice de desorganisare. Cunóștem scenele ce se petrecură : bĕtrînețele și sĕnătatea luĭ Mateiŭ Vodă [1]) nu impuseră nicĭ un respect Seimenilor și Dorobanților revoltațĭ. Vistierul Ghinea Țicala și armașul Radu Vĕrzaru, ridicațĭ chiar din palat, aflară resplătirea faptelor lor [2]); dar fu un precedent fatal și Mateiŭ-Vodă deplînse amar [3]) sórta țăriĭ, prevĕḑînd relele care o amenința.

Sub Constandin Vodă Șerban aceleașĭ scene se reproduseră cu o furie și maĭ mare. Acest Domnitor voind să stabileze disciplina, se decide a depărta din armată elementul strĕin, alungînd dintr'însa pe Seimenĭ. D'aci se iscă revolta [4]); Dorobanțiĭ, ruditĭ cu Seimeniĭ, se resculară împreună cu dînșiĭ și făcură în cetatea Bucureștilor cele maĭ marĭ escesurĭ.

In furia acestĕ furtunĭ de rebelie ce umplu tot orașul de foc și de spaimă, mulțĭ boerĭ fură măcelărițĭ de soldațiĭ revoltațĭ; printre dînșiĭ se numĕră și Papa postelnicul Brîncoveanul [5]), despre care ne vorbește inscripțiunea fiul luĭ Preda Brîncoveanul biv vel Vornic, care ridică crucea de lemn. Aceste scene avură un termen : Constandin Vodă ajutat de domniĭ Transilvanieĭ și Moldoveĭ, precum și de turcĭ, în două bătăĭ, la Cioplea și la tîrgul Benghi, isbuti a sfărîma și a nimici cu totul armia revoltată [6]); dar în aceste lupte civile Constandin Vodă Basarab perdu domnia și țara se desorganisă.

Astfel națiunea căḑu de o dată din înălțimile la care o ridicase Matheĭ Vodă. Cercările luĭ Mihnea, următorul luĭ Constantin Cîrnul (1658) de a reînființa armia, nefiind basate pe simțimintele naționale ce se slăbise fórte, contribuiră numaĭ a funda țara și maĭ mult în nenorocirĭ [7]). Ceea ce e și maĭ trist, e că aceste scene corespund cu cel maĭ nalt grad de miserie : asistăm la o desorganisare din cele maĭ repeḑĭ. Sub Domniile luĭ George și Grigore I. Ghica (1660—1664) invasiile, luptele civile, și pe lînga acestea, ciuma și fómetea, aduseră țara aprópe de mormînt : Turciĭ eraŭ p'aci să o declare de Pașalîc; ceea-ce ar fi și făcut, dacă Postelnicul Constandin Cantacuzino, care avea mare influință la Pórtă, nu s'ar fi rugat s'o crute și de acest rînd [8]).

Bucureștiĭ avu partea sa din atîtea suferințe. Orĭ ce îmbunătățirĭ încetară în asemenea timpurĭ, și abia sub Radu feciorul luĭ Leon Tomșa, (1665—1669) întîlnim ceva de menționat. Acest prinț care intră în țară cu suita sa de grecĭ și care împovără poporul cu atîtea imposite silnice, dorind a trece printre ctitoriĭ sfinteĭ Mitropoliĭ, zugrăvi biserica, o dotă, și decise casurile de prigonire ce avea Mitropolia cu mănăstirea luĭ Pană (sf. Ecaterina) printr'un chrisov ce reproducem,

[1]) Póte acésta va fi *Plumbuita* pe care o clădise maĭ întîiŭ *Petru Vodă schiopul* și fratele sĕŭ *Alexandru Vodă*, și pe care știm că Mateĭ Vodă a reclădit'o din temeliĭ.

[2]) Poporul crede că acea cruce s'a pus spre pomenirea uciderеĭ luĭ Constandin Vodă Brîncoveanul.

[3]) Veḑĭ chrisovul luĭ Mateĭ Vodă Basarab, pentru desrobirea mănăstirilor inchinate.

[1]) Dacia t. IV p. IV p. 327 chr. anon.—Dacia t. I p. 303 chr. de Const. Căpit.

[2]) Dacia t. V p. 328 chron. anom. — Dacia t. I p. 304. — Chron. de Const. Căpit. — *Bălcescu :* puterea armată în țara romînéscă. — *D. Fotino*, trad. de G. Sion, t. II p. 88.

[3]) „De acum înainte, dragiĭ meĭ! să științĭ cu adevĕrat că pentru faptele „lor vor să viă marĭ rĕutățĭ asupra acestĕ sĕrace de țară, și va să cază la „mare nevoiă etc.“ Veḑĭ Dacia t. IV p. 329 chron. anon.

[4]) Dacia t. IV p. 338 chron. anon. — Dacia t. I p. 308 chron. de Const. Căpit. — *Bălcescu*, puterea armată în țara romînéscă.

[5]) Dacia t. IV p. 338 chron. anon. — Dacia t. I p. 309 chron. de Const. Căpit.

[6]) Dacia t. IV p. 339 chron. anom. — Dacia t. I p. 310 chron. de Const. Căpit. — *D. Fotino*, trad. de G. Sion t. II p. 103.

[7]) *Bălcescu*, puterea armată în țara romînéscă.— Dacia t. IV p. 354 chr. an.

[8]) Dacia t. IV p. 357 chron. anon. — *D. Fotino* trad. de G. Sion, t. II p. 112. Acest vrednic bărbat fu ucis din ordinele luĭ Grigorie 1. Vodă Ghica II la mănăstirea Znagovuluĭ.

fiind un act important pentru caracterisarea localităţeĭ şi a timpuluĭ de atuncĭ :

„*Intru Christos Dumnezeŭ bine crediciosul şi bine cinsti-*
„*torul şi de Christos iubitorul şi însuşĭ ţiitorul Iω Radul*
„*Leon Voevod cu darul luĭ Dumnezeŭ stăpînitorul şi Domn*
„*a tótă ţara Ungro-Vlachieĭ.*

„Dat'am Domnia mea acest cinstit hrisov al domnieĭ méle
„sfinteĭ şi dumnezeeşteĭ Mitropoliĭ de aicĭ din Bucureştĭ şi
„cinstituluĭ părinteluĭ nostru Kyr Teodosie archiepiscop i Mi-
„tropolit a tótă ţara romînéscă şi tutulor călugărilor cîţĭ vor
„fi locuitorĭ într'acéstă sf. Mitropolie care sf. Mitropolie iaste
„zidită şi înălţată de creştinul Constandin Şerban Voevod şi
„aŭ fost rĕmasă nezugrăvită. Iar după ce ne învrednici şi pre
„noĭ mult milostivul Dumnezeŭ stĕpînul a tot ţiitorul a fi
„Domn şi biruitorul acestuĭ cinstit scaun al domnieĭ ţăreĭ
„Romîneştĭ, iar domnia mea cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, ce e
„în Troiţă slăvit şi cu îndemnarea sfîntuluĭ şi slăvituluĭ sf.
„împĕrat Constandin, Eleni, care iaste chramul sfinteĭ Mitro-
„poliĭ, apucat'am domnia mea cu tótă voia pentru tot gîndul
„inimeĭ domnieĭ méle şi cu tótă ostenéla şi cheltuiala domnieĭ
„méle de o am zugrăvit şi de o am înfrumuseţat cu tótă po-
„dóba, precum se cade bisericeĭ ca să mĕ chem şi domnia
„mea ctitor al acestĕĭ sfinte Mitropoliĭ, pentru vécĭnică po-
„menire a domnieĭ méle şi a rĕposaţilor părinţilor domnieĭ
„mele, să ne fie pomenit în vécĭ. După aceea vădĕnd domnia
„mea acéstă sfîntă Mitropolie, cum i se cuvine a fi sfîntă
„Mitropolie, socotit'am domnia mea denpreună cu cinstitul şi
„iubitorul de Dumnezeŭ părintele nostru Kyr Teodosie, mitro-
„politul şi cu cinstiţiĭ şi prea cuvioşiĭ episcopiĭ Serafim de la
„Rîmnic, i Grigorie de la Buzĕŭ şi egumeniĭ de la prea sf. lavre
„şi cu toţĭ cinstiţiĭ diregătoriĭ domnieĭ méle, de o am tocmit
„domnia mea şi o am aşezat ca să fie sf Mitropolie ţăreĭ
„cum iaste şi cea den Tîrgovişte se fie de cinstea şi de rugă-
„ciunea cinstiţilor şi iubitorilor de Dumnezeŭ părinţĭ pre carele
„ar dărui Dumnezeŭ cu darul archieresc a fi Archiereŭ şi Vlă-
„dică ţĕreĭ. Iar după aceea venit'aŭ părintele Anania episcopul
„de la Sinaia, decĭ fiind mănăstirea luĭ Pană care iaste chramul
„sf. Catrina şi fiind acésta mănăstire a luĭ Pană închinată
„metoch mănăstireĭ Sinaia, iar părintele Anania episcopul, el
„aŭ ridicat pîră, zicînd cum iaste acéstă sf. Mitropolie pre locul
„mănăstireĭ luĭ Pană şi aŭ avut pîră de faţă înaintea domnieĭ
„méle la Divan cu cinstitul părintele nostru Kyr Teodosie
„mitropolitul. Intr'aceea domnia mea am căutat şi am judecat
„denpreună cu toţĭ cinstiţiĭ diregătoriĭ domnieĭ méle şi am
„trimes domnia mea den Divan pe toţĭ cinstiţiĭ boiarĭ ceĭ marĭ
„aĭ Divanuluĭ domnieĭ méle de aŭ mers de aŭ căutat şi aŭ a-
„devĕrat cum aŭ aflat pe direptate cu sufletul lor, locul sfînt eĭ
„Mitropolie şi cu cît este împrejurul sfinteĭ Mitropoliĭ, cu care
„loc n'aŭ fost avut mănăstirea luĭ Pană, ce se ḑice sf. Catrina
„nicĭ o trébă. Aşa aŭ adevĕrat toţĭ boiariĭ Domnieĭ méle.
„După aceea 'l aŭ şi hotărît şi 'l aŭ împetrit de către mă-
„năstirea luĭ Pană şi de tóte părţile, însă să se ştie şi ho-
„tarele sfinteĭ Mitropoliĭ : den piatra de jos care s'aŭ pus în
„colţul garduluĭ mănăstireĭ luĭ Pană pre cale în sus pre lîngă
„nucĭ, pînă la capul poduluĭ la piatra Prediĭ Vornicul şi pre
„gîrlă în sus pînă în piatra de la capul poduluĭ Turculuĭ şi
„de acolea pre uliţă în sus pînă în piatra den uliţa dirept
„Mitropolia şi de acolea pe lîngă crucea Dómneĭ Mircĭóe, pe
„cale în sus pînă în piatra dirept caleĭ, şi de acolea pre cale
„pînă sub deal în gura văi şi de acolea pre lîngă puţul Cali-
„cilor în jos pe lîngă lac pe sub deal pînă în drumul Giur-
„giuluĭ la stîlpul de piatră al armĕnuluĭ şi capul Troianuluĭ
„lîngă heleşteul luĭ Şerban Voevod şi de acolea pe drum în
„jos spre oraş, pînă în piatra dirept cărămideĭ şi pînă în
„piatra dirept cruceĭ rĕposatuluĭ părintele Domnieĭ méle Iω
„Leon Voevod, şi de acolea curmeziş drept la piatra de sub
„dél în colţul garduluĭ mănăstireĭ Pană şi de acolea în
„sus la deal la piatra de lîngă pórta Mitropolieĭ şi de acolea
„pe dél în jos pre lîngă gardul mănăstreĭ luĭ Pană pînă iar în
„piatra de către Preda Vornicul de unde se începe hotarul
„sfinteĭ Mitropoliĭ. Aşa aŭ ales şi aŭ hotărît şi aŭ împetrit
„toţĭ cinstiţiĭ boiarĭ Domnieĭ méle precum scrie maĭ sus şi
„aŭ rĕmas părintele Anania Episcopol de lége şi de jude-
„cată ca să ţie sfînta Mitropolie acest loc cu bună pace.
„Iar de s'ar maĭ scula niscaĭ călugărĭ Grecĭ de la mănăstirea
„luĭ Pană cu niscarĭ cărţĭ să nu se créză. Aşişderea i'am
„adaos Domnia mea acestĕĭ sfinte mitropoliĭ tot délul cu
„viile care aŭ fost deal Domnesc de s'aŭ luat vinăriciŭ
„Domnesc, însă să se ştie din hotarul Mitropolieĭ din sus
„din gura văi pînă în hotarul de jos, în drumul Giurgiuluĭ,
„la stîlpul de piatră. Acest dél să fie tot al sfinteĭ Mitro-
„poliĭ, să aibă a luare vinăriciŭ de la tot omul cine va
„avea viĭ pe acest deal, verĭ să fie boiarinĭ, verĭ slujitorĭ,
„verĭ orăşenĭ, de la toţĭ să ia vinăriciŭ din ĭ (10) vadra A˜
„(1) vadră. Iară vinăricériĭ să n'aibă nicĭ o trébă şi nicĭ o
„amestecătură nicĭ cu părpărul nicĭ cu nimic ; ci să fie tot
„pe séma sfinteĭ Mitropoliĭ de întărire ; iar Domnieĭ méle şi
„rĕposaţilor părinţilor Domnieĭ méle vecĭnică poménă, şi în
„urma Domnieĭ mele, pre care Domnul va milui Dumneḑeŭ
„cu domnia a fi Domn şi biruitor ţăreĭ Romînescĭ, orĭ din
„inima plodu̇luĭ domnieĭ méle, orĭ den ruda nóstră saŭ,
„despre pĕcatele nóstre, saŭ dintr'alt ném, încă îl rog cu
„numele luĭ Dumnezeŭ ce e în Troiţă slăvit şi pentru sfîn-
„tul împĕrat Constandin Eleni să aibă a cinsti şi a înoui
„şi a întări acest Chrisov al Domnieĭ méle pre tocméla cum
„scrie maĭ sus, pe acela domnul Dumnezeŭ să 'l cinstéscă şi
„să 'l miluiască întru domnia luĭ şi la acel véc sufletul luĭ :
„iară carele domn nu va cinsti nicĭ va înoui, nicĭ va întări
„acest chrisov al domnieĭ méle, ci va călca şi va strica şi va
„sparge, domnul Dumnezeŭ aicĭ să spargă trupul luĭ şi sufle-
„tul luĭ să fie călcat sub piciórele sataneĭ ; să iasă osîndit
„dinaintea féţeĭ domnuluĭ, ducîndu'l întru cinste cu Iuda
„şi cu Aria la un loc, Proclet şi anatema şi afurisit să fie de
„T˜HĬ (318) sfinţĭ părinţĭ de la Nikeia. Iată şi martorĭ am aşe-
„zat domnia mea : Gerge vel Ban al Craioveĭ, Mareş vel Vor.,
„Radul vel Log., Enache vel Vist., Şerban vel Spat , Neagoe
„vel Cluc., Mihaiŭ vel Post., Balaş vel Pah., George vel Stol :
„i Papa vel Com., Stoian vel Pit., Curtache vel Sluj , — Isp.
„Radul Năsturel vel Log. Şi am scris eŭ Dumitraşco Log. în
„Scaunul Bucureştĭ, luna Iunie H˜ (8) ḑile şi de la Adam pînă
„acum la acéstă scriere cursul anilor ЗРО˜С (7176), iară de la
„întruparea fiuluĭ luĭ Dumnezeŭ 1668.

Iω Radul Voevod

Cu mila luĭ Dumnezeŭ, domn ţăreĭ Romînceştĭ.
(Din codicele Mitropolieĭ)

Finele domnieĭ acestuĭ Radu Vodă, aduce aminte o scenă care se petrecu la Mitropolie. Radu Vodă Tomşa temîndu-se de spiritul de nemulţumire care domnia în ţară în contra luĭ şi a grecilor, decide în secret să ucidă pe toţĭ boeriĭ (1668 Decembre) şi 'ĭ învită la curtea domnéscă. Din norocire complotul se descopere ; boeriĭ alerg la Mitropolie, trag clopotele, adun poporul şi armia din oraş, le spun intenţiunile domnitoruluĭ şi retrăgîndu-se cu toţiĭ la un sat spre Cotrocenĭ, decid ca şase sute de persóne să ducă plîngerile ţăriĭ Sultanuluĭ. D'aci decurse mazilirea luĭ Radu XIII şi înlocuirea luĭ prin Antonie Vodă (1669—1672) [1].

Să trecem în timpul luĭ Şerban Cantacuzino, neaflînd nimica demn de notat asupra capitaleĭ nóstre în domniile ce 'l precedară. Şerban Cantacuzino (1679) dete óre care repaos ţăreĭ şi se ocupă serios cu reorganisarea şi prosperitatea eĭ. El fu cel d'intîiŭ care aduse cultura porumbuluĭ, necunoscută pînă aci locuitorilor, înfiinţă o fabrică de postav la Afumaţĭ şi fondă o şcólă în mănăstirea sf. Sava din Bucureştĭ [2]. Dar ceea ce 'ĭ asigură maĭ cu osebire recunoştinţa romînilor, şi 'ĭ dă un rînd între domnitoriĭ de frunte aĭ naţiuneĭ, sunt intenţiunile sale patriotice. Şerban Vodă ca şi Mihaiŭ visa o Romînie independentă. Tótă politica sa, într'un timp cînd situaţiunea din afară şi din lă-întru a ţĕreĭ era atît de anevoióśă, n'are alt scop. Ca toţĭ domnitoriĭ ceĭ marĭ aĭ ţĕreĭ el înţelese că geniul şi mîntuirea naţiuneĭ era în instituţiile militare, şi de aceea se ocupă cu stăruinţă de reorganisarea armateĭ [3]. Din neno-

[1]) *D. Fotino*, trad. de G. Sion. t. II. p. 118. — Dacia. t. IV. p. 372. Chron. Anon.

[2]) *D. Fotino*, trad. de G. Sion. t. II. p. 132.

[3]) Şerban Cantacuzino la 1688 dispunea d'o armiă de 40,000 ómenĭ şi 38 tunurĭ marĭ. Afară de acésta maĭ întocmise un corp de 4000 tălpaşĭ şi Kazacĭ, din remăşiţele Dorobanţilor, pe care'l dedese sub comanda Agăĭ. Veḑĭ *Bălcescu.* — Puterea armată în ţara romînéscă.

rocire muri maï înainte d'a rechema ḑilele de eroism și de glorie ale Romînilor!

Șerban Vodă, în timpul domnireï sale luă parte la înconjurarea Vieneï [1], acea dramă pe care Sobiezki o termină în favórea caseï Austrieï, aruncînd în cumpănă sabia sa eroică.

Acest prinț a lăsat Bucureștilor două edifice maï importante: *mănăstirea Cotroceni și Hanul Șerban Vodă* [2].

Nălțimile care încunună orașul spre apus și miaḑă-ḑi, d'asupra cărora licurézä aḑï în depărtare, ca forterețe înaintate ale unuï sistem de întărire bine combinat, zidurile mănăstirilor Văcăreștiï și Cotroceniï, eraŭ odată umbrite de păduri mărețe. Aceste păduri, prelungire a lunceï Dîmboviteï, se păstrară pînă într'o epocă apropiată [3]). Se ḑice că în timpiï de lupte între familiile puternice ale Cantacuzenilor și Ghiculescilor, Șerban Cantacuzino persecutat fiind, se *cotrăci* (cătă adăpostire [4]) în desișul umbros, și jură d'a ridica o mănăstire dacă cerul îl va ajuta. Cînd se suï pe tronul țereï el îșï aduse aminte de jurămîntul sĕŭ, și zidi mănăstirea Cotrocenilor [5]) cu palatul seŭ care servi în atîtea rînduri de reședință de vară domnitorilor țereï.

Pe fie-care ḑi orașul pierde fisionomia sa cea vĕche: edificiele din alte timpurï dispar; stradele strimte și șerpuite se lărgesc, după părintésca prevedere a legiuireï regulamentare; case multiforme, multicolore și cu pretențiï europene es din neorînduéla în care se afla și cerc a se pune la rînd ca recruțiï ce nu sciŭ încă păstra linia dréptă; architectura desbracă vestmintele eï orientale; — se îmbracă nemțeste; — dar căutăm în deșert aspectul monumental, ceea ce face originalitatea unuï oraș. Sub acéstă privință unele edifice ale orașuluï vechï aveaŭ maï mult caracter; era maï impuitóre în simplicitatea lor.

Hanurile Bucureștilor aŭ dispărut maï tóte și cele ce ne maï rĕmîn sunt în ruină; dar chiar ast-fel ele comîndă atențiunea căcï architectura comercială a timpuluï e represintată de aceste așeḑăminte atît de caracteristice în forma și construcțiunea lor. Pentru mulțï, arta architecturală stă în ornamentărï, în acele înflorituri de ipsos pe care gustul de aḑï le sémănă cu profusiune pe clădirï; dar e o rătăcire din cele maï marï. Architectura nu e un decor de theatru, și ceea ce trebue să căutăm maï cu osebire într'însa, e harmonia între edificiul ridicat și destinarea luï, e originalitatea de concepțiune, e caracterul. Hanurile Bucureștilor considerate ast-fel, sunt edifice care merită a fi studiate.

Să ne repurtăm pe la finele domnieï luï Șerban Vodă. Bucureștiï d'atuncï, dacă nu era un oraș European, cel puțin avea o originalitate învederată: architectura religiósă ca și în cea civilă eraŭ expresiunea timpuluï, și tóte zidirile se presintaŭ cu colórea epoceï. Pînă aci însă comerciul basat pe siguranță și încredere, nu prinsese rădăcină într'un oraș atît de expus ca Bucureștiï; Șerban Vodă, pentru a'l încuragia, introduce typul edificiilor comerciale despre care vorbim. Ideile uneï esteticï înalte n'aŭ nimic a face aci; dar e necontestat că aceste edifice sunt concepute cu mărime. Reproducênd pînă la óre-care grad, typul architectureï monastice din Italia [1]), clădirea are forma unuï pătrat coprinḑênd în zidurile eï solide un spațiŭ fórte întins. In mijlocul sĕŭ, o curte de aceeașï formă servea pentru adăpostirea cadavrelor. Tóte încăperile de jos, destinate stofelor preciόse, blănilor, aurăturilor și în general productelor industrieï Orientuluï și Europeï, eraŭ boltite și prin soliditatea lor apărate de foc și de spiritul de răpire al timpuluï. Sus alte încăperï pentru locuințe; și tótă clădirea înconjurată de galeriï cu arcade pentru înlesnirea comunicațieï. Acesta fu typul Hanurilor, adevĕrate forterețe ale comerciuluï, care adesea servirä chiar pentru asigurarea averilor și vieţeï orășenilor [2]).

Catolicismul a căutat în tóte timpurile a face proseliţï; e în spiritul sĕŭ d'a cerca să aducă sub protecțiunea Vicaruluï sf. Petru pe popórele ce el crede în rătăcire; la noï însă, după cum se vede, succesele 'ï aŭ fost cam mărginite, căcï maï lesne se *romîneaŭ* catolicïi de cît romîniï să se lepede de credința lor [3]). Orï cum, în timpul luï Șerban Vodă succesele militare ale Austrieï, ajutată puțin și de Polonï, asupra imperiuluï Otoman, 'ï lărgiră ideile și 'ï dete o direcțiune spre gurile Dunăreï. Moștenirea bolnavuluï de aḑï începea s'o preocupe după atuncï, și e curios a cunóște mijlócele ce 'ï propune un misionar italian trimis în țară pentru acest scop. Bietiï catolicï în acele timpurï de netoleranță, întîmpina cele maï marï anevoințe pentru a 'șï ridica din noŭ biserica, și misionarul despre care vorbim, visa catolicismul țăreï întregï prin boerime; dar să 'ï lăsăm cuvîntul. „Cînd am însemnat pe „dregătorï, am făcut crucï că dacă ar fi cu putință (dar pre„cum crez și altele maï grele ar fi cu putință, căcï e lesne „a se da legï învinșilor de către învingătorï) aceștia să se „facă catolicï. Adică, de óre ce principele e romîn, în care „aceștï dregătorï să fie catolicï, pentru că, cînd s'ar face aceș„tia, atuncï maï mulțï nobilï romînï s'ar declara catolicï [4]).“

[1]) *D. Fotino* trad. de G. Sion t. II p. 129.—Dacia t. II p. 27 Const. Căpit.

[2]) *D. Fotino* trad. de G. Sion. t. II. p. 132.

[3]) „Il luogo e denominato *Lunca*, cioè prati, o praterie fangose, o Acquitrini in vece d'un bosco, che non piu esiste: mentre dachè Bucuresti principiò ad essere la residența dei principi, e ad allontanarsi questi da Ardgis e da Tergovisti, și pensi alla pestrugione di un tal vasto bosco, per consumo degli abitanti, il quale è sempre immenso e specialmente in tempo d'inverno, mediante i grand freddi che si regnano e che si sentino, e come io stesso esperimentai nell'nvernio passto, dove gelo nelle cantine, o nelle botti insino il vino.“ *Domenico Sistini*. Viaggio curioso, scientifico, anticuario per la Valachia, Transilvania etc. Firenze 1815. P. 5

[4]) „In questo istesso bosco, allorche esisteva, si tenne nascosto, come di sopra accenai, il detto Serban Vodă, allorche fu inseguito, per perdere la testa, essendo allora logoteti.“ idem. P. 5.

Allorch'egli era Logotet o Logoteti (concelliere) il principe d'allora lo voleva far morire; ma gli riusci di scappare con tenersi nascosto per varij piu giorni tra questo bosco: e in oltradosi in seguito verso la ripa del Danulio, allorra ebbe tempo di andare a trovare un personnaggio turco suo amico etc.“ idem. P. 4.

[5]) „*Cotroscіàny*, è un monistero greco, offiziato da un'Igumeno in Compagnia di pochi Calojeri greci il quale monistero fu fondato da *Scerban Voda* della famiglia dei Cantacuzeni principe di Valachia e in memoria del pericolo, dal quale si era salvato con nascondersi nel bosco, ch'allora essisteva nel luogo, dove si e il monistero.“ *Dominico Sistini* P. 3.

[1]) *Iohan Chistian Engel*. Geschichte der Wallachei. Hale 1804 p. 327 „El trase în Bucureștï pe maï mulțï negutătorï și meseriașï și zidi un Han saŭ ospătărie. (Che fatto presso a poco come un chiostro d'uno de Conventi d'Italia, spune *Breviarul Chronologic*) ale căruia veniturï intra în casa Cotrocenilor“.

[2]) „Der Han Scherban Wode, vom Fürsten Scherban Kantacusän erbauet, welcher unter allen, deren es hier sieben giebt, der berühmste ist.“ *T. I. Sulzer* t. I p. 295.

Hanul luï Șerban-Vodă, edificat de prinţul Șerban Cantacuzino, care e cel maï renumit dintre cele șapte ce se află aci.

[3]) „In supradictis tribus, nescio an in quarto ultimo, erant tres ecclesiae sive templa et tria monasteria Monachorum S. Francisci a B. P. Ioane Capestrano fundata. Ingravescente autem haeresi lutherana, illi Catholici vel scandalizati, vel privati sacerdotibus, facti sunt Valachi, exceptis Campilongensibus, qui al Lutheri haeresin se inclinarunt.

Dacia t. II p. 60—61. Hist. relat. de Statu Valachiae 1679—1688.

In cele treï maï sus zise, nu știŭ dacă și în al patrulea din urmă, eraŭ treï bisericï saŭ temple și treï mănăstirï de Monachï aï sf. Francescu, fundate de fericitul părinte Ioane Capestranu. Dar întorcîndu-se eresia luterană, aceï catolicï saŭ scandalisațï, saŭ lipsițï de preoțï s'aŭ făcut romînï, afară de Cîmpulungenï care aŭ trecut la eresia luï Luter. — Dacia t. V. Despre starea țăreï romîneștï etc.

[4]) „Quando notavi Officiales feci Cruces, signum si erit hoc possibile, sed ut spero, et plura difficiliora possibilia erunt, Facile est victis a Victore dare leges. Scilicet cum sit Princeps Valachus, saltem hi Officiales sint catholtci, quia si hoc esset, plures Valachi nobiles se Catholicos declararent.“ Dacia t. V 65—66.

Urmézâ lista boerilor divaniţî cărora le pune cruce, şi maî la vale după ce dă maî multe ideî asupra puncturilor strategice ale ţăreî : „In Bucureştî pentru casul necesităţiî sunt multe „mănăstirî bune de întărit, şi prin tótă ţara romînéscă, numaî „să vie militariî. Dacă tătariî se vor împedica de polonî saŭ „muscalî, o mică armată de germanî va putea subjuga pe ro- „mînî etc. [5]"

Să vedem acum starea catolicilor în ţara ce voia să catolicéscă : „In Bucureştî, unde e scaunul principeluî, sunt vre-o „cîţî-va soldaţî catolicî, dar săracî; sunt treî neguţătorî chi- „provăţianî şi un scriitor polac saŭ moldav. A fost o biseri- „cuţă dar a căḑut; eŭ eram atuncî acolo, şi am adunat de „la miseriî chiprovăţianî maî mult de treî sute leî, dintre care „a dat Banul Năsturel romîn 20, principele Grigore Ghica, „40. Am început a zidi, am dat banî pe cărămizî; şi am „adus cărămizî; acest principe era Spătar, a aruncat baniî „şi le-a luat pentru sine. Am dat din noŭ banî, dar era alte „ziduri, n'am putut să cer tóte cărămizile; am pus fundamen- „tele şi am înaintat zidul pînă la brîŭ; nu'mî aŭ dat cără- „mizî, ba aŭ venit de la Curte, şi 'mî aŭ luat şi varul şi ni- „sipul şi aşa cu tóte că am plătit baniî pentru materie şi „am plătit zidarilor, biserica a remas nezidită [1]".

După mórtea luî Şerban Cantacuzino (1689) care lasă în ţară o putere armată respectabilă, boeriî s'adun la Mitropolie, şi, peste puţin, vuetul tunurilor anunţa poporuluî numele nouluî domnitor: Constandin Brîncoveanul Basarab. El fu primit de tótă ţara cu bucurie, [2]) din nenorocire însă, situaţiunea politică era prea anevoiósă, şi principele Brîncoveanul care, în alte timpurî, ar fi putut face fericirea ţereî, căḑu sub povara statuluî victimă a slăbiciuneî sale de caracter şi a intrigilor care fierbeaŭ p'atuncî nu numaî în fanar, dar chiar în sînul familieî sale.

Constandin Brîncovénul luă în mînă guvernul pe cînd Turcia se afla încă în lupta sa disperată cu casa Austrieî; d'aci urmară un şir de nenorocirî pentru ţară. Călcată pe tot minutul de armele acestor două puterî, ea suferi tóte greutăţile resbeluluî. Dar spre a nu lua din aceste evenimente de cît partea care priveşte subiectul nostru, e curios a urmări peripeţiile ambasadelor romîne cu nemţiî. Domnitorul căută în tot chipul să 'î înduplece să nu intre şi să cruţe ţara; însă nu isbuti. Generalul Haisler veni chiar în Bucureştî, şi prinţul Brîncovénul fu silit să părăséscă Cotroceniî ca să nu dea turcilor prepusurî de necredinţă. Să citâm cuvinte prin care vesteşte pe Haisler de venirea tătarilor, (1691) : „Să spue şi luî „Haisler şi altor capete aceea, ca să se scóle să se ducă de „acolea, de sunt creştinî să nu aducă istovul pustiireî ţăreî; „iar de vor să se bată, iasă afară, din cîmp să se bată, nu să „se închiză în Bucureştî etc." şi maî la vale : „Domnul drept „aceea în tot chipul nevoia să 'î scóţă din Bucureştî, socotind „că dacă se vor închide în tîrg prin mănăstirî, măcar şi în „curţile bolovănite (că a face şanţurî nu era vreme, iarna „fiind) şi eî tot foc avînd, că era la 8, 9 miî de óste alésă „nemţéscă avînd şi tunurî cîte-va cu eî, tătariî la dînşiî nu „vor merge nicî se vor bate, ci prin prejur vor sta departe „după obiceiul lor [1]." Venirea tătarilor decise pe Haisler a părăsi Bucureştiî şi a lua calea spre munţî.

In timpul de linişte ce urmă, prinţul Brîncovénul întreprinse maî multe clădirî în Bucureştî. Astfel el zidi turnul şi tinda bisericeî despre Dómna, şi tot-de-odată o zugrăvi şi o înfrumuseţă cu o tîmplă. Tot atuncî „maî făcut'aŭ şi casa „cea domnéscă ce este pe stîlpî de piatră şi este cu treî ca- „fasurî şi cu tóte ce se vĕd într'însa, care este despre biserica „domnéscă cea mare. Şi alte case aŭ făcut despre Dómna, „iar din temelie încă două rîndurî de case [2]."

In al treilea an al domnieî, primă-vara (Iunie 15) trăsnetul ce căḑu pe clopolniţa domnéscă din Bucureştî care era făcută de Grigore Vodă Ghica şi înălţată şi maî sus de Şerban Vodă, aprinzînd o'erbărie ce se afla într'o cameră la mijlocul clopolniţeî, tótă clădirea fu spulberată în vînt, cu o detunătură înfiorătóre. Acéstă catastrofă causă mórtea la o mulţime de persóne ce se adăposteaŭ de plóie de desubtul edificiuluî, dar nu atinse de loc casele domneştî, şi domnitorul ridică din noŭ clopolniţa astfel precum o vedem descrisă în cronicarul epoceî. „După aceia, Măria Sa Constandin Vodă, făcu „îndată altă clopolniţă de iznóvă încă maî bună de cît a fost „întîiŭ puind şi césnic sus în clopolniţă, făcîndu'î şi horă împrejur care n'aŭ fost maî înainte la alţî domnî [3]."

Afară de mórtea luî Staico Paharnicul spînzurat în tîrgul d'afară în ḑi de tîrg [4]) pînă la 1797 numaî avem nimic de însemnat în privinţa Bucureştilor. In acest an ciuma secera o mulţime de locuitorî în capitală, şi domnitorul fu silit să părăséscă oraşul [5]).

Pacea de la Pasarovitz (1699), între Austria şi Pórta, ridică povara resbeluluî de asupra ţăreî, 'î dete óre care repaos, şi Constandin Vodă Brîncovénul începu a se bucura maî în linişte de domnie [6]). Bucureştiî, cu tóte acestea, profitară puţin; căcî afară de lucrările întreprinse pe la 1696, la mănăstirea sf. Gheorghe noŭ, ridicată în timpul luî Antonie Vodă, şi terminată în vara anuluî 1698 [7]) n'avem nicî un edeficiŭ noŭ de menţionat. Causa se póte lesne esplica, Bucureştiî nu era reşedinţa dorită a prinţuluî Constandin Brîncovénu; el preferea Tîrgoviştea, vechea capitală a ţăriî, şi a domnitorilor eî strĕluciţî, unde 'şî prefăcuse din noŭ curtea domnéscă dărîmată după ordinele Pórteî din timpul luî Mihnea, şi unde maî întreprinsese şi alte lucrărî. De aceia abia venea vara şi Contandin Vodă Brîncoveanul se ridica cu tótă curtea sa, boerî şi neguţătorî din Bucureştî, părăsea lunca mocirlósă a Dîmboviţeî, pentru colnicele înverzite şi umbróse, pentru liniile harmoniose ale munţilor şi sorgintele lor rĕcoróse.

Acésta ne conduce fireşte la o cestiune din cele maî interesante. Sultzer [8]) şi alţiî ne spun că Bucureştiî deveni reşe-

[5]) „Sunt Bukuresti in casu necessitatis multa monasteria pro Praesidiis apta et per totam Valachiam, solum ut milites veniant. Si Tartari a Polonis sive Moscovitis impedientur, parvus exercitus Germanorum Valachos subjugare poterit etc. Dacia t. V p 69—70.

[1]) „Bucuresztini, ubi est sedes principis sunt aliqui milites Catholici, at pauperes, sunt 3 mercatores Chiprovatienses et scriba Polonus sive Moldavus, Fuit ecclesiola, sed cecidit, ego eram tunc ibi et congregavi a miseris Chiprovatiensibus plus quam 300. Leoninos, inter quos dedit Banus Nasturellius Valachus 20, et Princeps Gregorius Ghica 40, incœpi aedificare, dedi pecuniam pro lateribus, adduxi lateres, hic Princeps erat Spatarius, projecit pecuniam et accepit cos pro se, denuo dedi, sed erant aliae fabrichae, non poteram exigere omnes, posui fundamenta et elevavi murum usque at cingulum. non dederunt mihi lateres, imo venerunt ab Aula et acceperunt et calcem et arenam, et sic jam soluta pecunia pro materia et solutis fabris murariis remansit ecclesiola non aedificata" Dacia t. V p. 64—65.

[2]) Dacia t. V p. 95 chron. anon. — t. II p. 133 chron. *Radu Greceanu.*— *D. Fotino* t. II p. 133.

[1]) Dacia t. II p. 150 chron. de *Radu Greceanu.*

[2]) Dacia t. II p. 154. Aci e negreşit vorba de la palatul domnesc de la Curtea-Vechiă şi de casa Brîncovenească de sub Mitropolie.

[3]) Idem idem p. 196.

[4]) Dacia t. II p. 204, idem t. p. 124 chron. anon Staicu Paharnicu, boer pribeag încă din timpu luî Şerban-Vodă, îndemnat de Constandin Vodă Cantimir, inimicul luî Brîncoveanul ca să intrigeze la Constantinopole pentru domnia ţăreî, Pórta îl prinse dinpreună cu alţî patru soţî aî luî, şi 'î dete în mîna luî Constandin Vodă Brîncoveanul.

[5]) Dacia t. II p. 341 chron. de *Radu Greceanu.*

[6]) *D. Fotino* trad. de G. Sion t. II p. 139 Dacia. — t. V p. 167 chron. anon.

[7]) Dacia t. II p. 346 chron. de *Radu Greceanu.* — *Sincaî* t. III p. 192 citînd pe Engel în recent hist. Val. Part. p. 354.

[8]) *T. I. Sultzer* t. I. 289.

dința obicinuită a domnitorilor țăreĭ din timpul luĭ Constandin Brîncoveanul. Trebue însă să ne suim pînă la Mihnea pentru acésta; pierderea vecheĭ capitale a țăreĭ corespunde cu pierderea independențeĭ eĭ. In adevĕr dacă urmĕtoriĭ acestuĭ domn părăsiră plaiurile verzĭ și posițiunea atît de favorabilă a Tîrgoviștei, causa fu Turcia. Brîncoveanul nu se gîndi un minut a o sacrifica; tóte din contră ne arată că ținea mult la dînsa. Ca să pótă restaura curtea domnéscă, 'ĭ trebui o voe specială, obținută printr'o mare stăruință din parte'ĭ; și póte chiar că Turcia n'ar fi acordat'o într'un timp cînd drepturile de autonomie ale țăreĭ ajunsese a fi o umbră, dacă Constandin Vodă Brîncoveanul n'ar fi fost favorat de evenimentele politice care reclamaŭ presența domnitoruluĭ spre Nord, pentru apărarea țăreĭ. Cînd domnitorul intră pentru prima óră în vechea curte domnéscă, el 'șĭ arată tótă mulțumirea îmbrăcînd cu cabanița sa pe Vel Spătarul M. Cantacuzino, ispravnicul saŭ supraveghetorul construcțiuneĭ și inaugurînd printr'un ospăț strĕlucit, dat boerimeĭ, [1]) acest palat unde „alt domn n'aŭ maĭ putut „să șédă încă dinainte vreme cu vre-o 35 de anĭ, tocmaĭ din „ḑilele luĭ Mihnea Vodă care se hainise de către turcĭ, și aŭ „eșit din țară gonit de turcĭ cu rușine și de tătarĭ, pînă aŭ „trecut în țara unguréscă. Iar în urma luĭ numaĭ de cît împărăția a poruncit luĭ Ghica Vodă, care venise domn în „urma luĭ Mihnea de a surpat casele și le aŭ sfărîmat de „tot, ca să nu maĭ fie scaun domnesc acolo; căcĭ maĭ sub „munte se temea turciĭ de hainiă, și așa a fost pînă cînd „Dumnezeŭ pe acest Constandin Vodă Basarab cu domnia l'a „miluit. Și încă după al patrulea an din domnia Măriei Sale, „de case s'aŭ apucat, ne maĭ putînd lăsa un scaun vechiŭ „ca acela de pe la strĕmoșiĭ Măriei sale să stea pustiŭ; ci „în tot felul și în multe rîndurĭ, aŭ cercat împărăția pînă 'ĭ „s'a dat voe, ca și casele să facă și cînd va vrea acolo să „șédă [2])."

Astfel Bucureștiĭ nu numĕră multe edifice din timpul cel îndelung al domnieĭ luĭ Constandin Vodă Brîncoveanul. E unul însă, despre care n'am vorbit încă și care merită atențiunea. Hanul luĭ Constandin Vodă, însuma odată printre zidirile cele maĭ importante ale capitaleĭ; dar aḑĭ a dispărut și întinderea pieței, pe care era situat, ne póte numaĭ da o idee de proporțiile edificiuluĭ.

Pe la 1706 Bucureștiĭ fu din noŭ biciuit de ciumă, și epidemia seceră într'un mod îngrozitor prin orășanĭ. Engel ne spune că acésta fu și causa pentru care domnitorul părăsi orașul maĭ de timpuriŭ de cît altă dată (30 Maĭ) pentru escursiunile sale de vară [3]).

Tot în opera acestuĭ scriitor aflăm o descriere fórte interesantă de priimirea ce făcu domnitorul pe la 1707 nouluĭ patriarch al Ierusalimuluĭ și pe care nu ne putem opri d'a o reproduce aci, conțiind maĭ multe notițe asupra orașuluĭ nostru și a obiceelor timpuluĭ.

„La 3 Maĭ (1707) domnul se întórse la Bucureștĭ; aci el „priimi visita nouluĭ ales patriarch al Ierusalimuluĭ, episcop „al Cesareĭ, Chrisanth, nepot al uneĭ surorĭ a rĕposatuluĭ pa„triarch Dositheĭ (acesta era un mare *zelator* a celor ce se „numesc ereticĭ); el îl poftise ca să sfințéscă noua mănăstire „a sf. Gheorghe din Bucureștĭ. Acesta veni cu atît maĭ multă „plăcere că acéstă mănăstire cu tóte veniturile sale și cu un „han (adică o zidire cu deosebite magaziĭ de închiriat pentru „mărfurĭ [4]) era închinată la biserica după mormîntul luĭ „Christos din Ierusalim. La acea serbare, pentru care se adu„sese în mănăstire și móștele sf. Gheorghe, era de față Dio„nisie episcopul Tîrnovuluĭ, Clementie Proin al Adrianopoluluĭ, „Axentie al Sofii, Maxim al Hieropoluluĭ, Neofit al Sebastieĭ, „Mitrofan al Niseĭ, Macarie al Varneĭ, Antim episcopul Rîm„niculuĭ și alțiĭ. După masă domnul ordonă de se dete pa„triarchuluĭ și tutulor clericilor cîte o năframă în care se afla „un numĕr de galbenĭ [1])."

[1]) Dacia t. II p. 213—214 chron. de *Radu Greceanu*.
[2]) Dacia t. II p. 214 chron. de *Radu Greceanu*.
[3]) *I. C. Engel* Geschichte der Wallachei p. 364. — *Sincaĭ* t. III p. 220.
[4]) *Del-Chiaro* p. 13.

Fiind că numirăm aci pe toțĭ aceștĭ eclesiasticĭ, să nu uităm a menționa un edificiŭ din Bucureștĭ contimporan lor și însemnat atît prin caracterul sĕŭ architectonic, cît și prin numele fondatoruluĭ sĕŭ, ce 'ĭ a rĕmas pînă și astăḑĭ; vrem să vorbim despre mănăstirea mitropolituluĭ Antim carele, venit de la lavra Iviruluĭ din muntele Athos, fu pe rînd egumen la Znagov, episcop la Rîmnic și archiepiscop în Bucureștĭ, ducînd pretutindenĭ cu sine arta tipografieĭ pe care o ridică la un înalt grad de perfecție, tipărind cărțĭ romîneștĭ, slavone, eleneștĭ, arabe și chiar georgiene. Acest preot luminat înălță pe malul drept al Dîmboviței o mănăstire, care în urmă s'a închinat metoch la episcopia cea nouă a Curțeĭ de Argeș, și a căreĭ biserică, de și în mare parte ruinată, era acum cîțĭ-va anĭ, unul din cele maĭ elegante modele de architectură bizantină ce aveam în orașul nostru: fondatorul sĕŭ o ornase cu sculpturĭ fórte măestrite, și ar fi de dorit ca nicĭ colónele de piatră ale peristiluluĭ, nicĭ ușa de lemn lucrată cu mare finețǎ să nu fie desprețuite de restauratoriĭ modernĭ. Antimul e un monument ce aducea aminte epoca de splendóre a domnieĭ Brîncoveanuluĭ.

Dar zilele triste sosiră pentru țară și pentru domnia luĭ. Resbelul ce se declară între Rusia și Turcia însémnă începutul greșelelor celor marĭ [2]) și scădereĭ morale a domnitoruluĭ. Pus într'o situațiune critică, el nu știu să ia o decisiune. Credînd că se va strecura cu dibăcia diplomațieĭ printre dificultățile politice, stărui într'o politică șovăită și se perdu tîrînd și țara după sine. Dar cele ce contribuiră maĭ mult la perderea sa, fură intrigile inimicilor sĕĭ, fuga luĭ Toma Cantacuzino la Rușĭ și luarea Brăileĭ, pentru care Pórta 'l acuză de trădare [3]).

Bucureștiĭ 'ĭ a fost fatal. Cît timp rĕmase în Tîrgoviște, turciĭ nu cutezară să 'l ridice, temîndu-se că le va scăpa; îndată însă ce el sosi în capitală, un Imbrochor, și un Capugi-Bașa însoțit de un corp de armată și aducînd firmanul de distituire, veniră fără veste și îl arestară în palatul sĕŭ. A doua ḑi (14 Martie 1714) Ștefan Cantacuzino se urcă pe tronul țăreĭ; iar Constandin Vodă Brîncoveanul, în vinerea mare, fu ridicat cu urgie de Capugi-Bașa, împreună cu aĭ sĕĭ și dus în Edicule de la Constantinopol. La 1716 capetele principeluĭ Brîncoveanul, a patru feciorĭ aĭ săĭ și al Văcăresculuĭ, căḑură sub securea Otomană [4]).

Stefan Cantacuzino era fiŭ al luĭ Constandin Cantacuzino, despre care Del Chiaro [5]) ne spune că a publicat o chartă

[1]) *I. C. Engel* Geschichte der Wallachei, p. 364 citat și de *Sincaĭ* t. III p. 220
[2]) Una din greșelile cele marĭ ale acestuĭ prinț fu d'a neîngriji armata *Radu Lupescu* în chronica sa p. 364 ne spune că: „El strică multă slugitorime, făcîndu'ĭ podanĭ prin satele luĭ și ale rudelor luĭ" veḑĭ și *Bălcescu*, puterea armată în țara romînéscă.
[3]) Dacia t. V p. 176 chron. anon. — *D. Fotino* trad. de G. Sion t. II p. 142. — *Sincaĭ* t. III p. 224 citînd pe Engel în recent. hist. Valachiæ Part. I p. 366.
[4]) Dacia t. V p. 177—179 chron. anon. — *D. Fotino*, trad. de G. Sion, t. II p. 143. — *Sincaĭ* t. III p. 236 citînd chronica Bălăcenească. — *Del-Chiaro* ne spune că întiiŭ se tăiă capul luĭ Văcărescu, și apoĭ veniră pe rînd Mateĭ feciorul cel maĭ tînĕr, Radu, mirele nefericit, și al treilea născut. Stefan în fine Brîncoveanu. In aceiașĭ ḑi dómna luĭ Stefan Vodă ce se afla la mănăstirea dintr'un lemn, fu isbită de epilepsie. Poporul vĕzu într'acésta dreptatea ceréscă; dar Cantacuzeni bănuiră o mătușe a dómneĭ, Olimpia și pe douĕ femeĭ de fermece. Femeele fură spînzurate și Olimpia zidită de vie într'o chilie din mănăstire." Dacia t. V p. 183 chron. anon.
[5]) *Del Chiaro* nella prefazione.

(mapă) a țăreĭ la 1700, în Padova, și nepot al luĭ Șerban-Vodă. El inaugură domnia într'un mod nedemn; căcĭ după ce lucrase prin intrigile sale a pierde pe făcătorul sĕŭ de bine, puse în urmă cea maĭ mare stăruință a 'l jefui [1]). Cronica timpuluĭ ne descrie acéstă epocă sub cele maĭ negre colorĭ, și într'adevĕr nicĭ odată spiritul de intrigă nu fu maĭ activ și moralitatea conducătorilor țăreĭ maĭ jos [2]). Să revenim la subiectul nostru.

Ștefan Vodă a făcut fórte puțin pentru oraș, căcĭ 'ĭ lipsi chiar timpul; dar însemnă venirea sa printr'un act de netoleranță, dărămînd sinagoga evreilor ce se afla într'un colț al Bucureștilor, și oprindu'ĭ d'a 'șĭ esercita îndatoririle religióse. Din contră, el se arătă favorabil catolicilor; căcĭ Del Chiaro obținu permisiunea d'a aduna materiale pentru reedificarea bisericeĭ Franciscanilor (Bărăția) „cu condițiunea numaĭ că nu va înălța prea mult turnul ca să nu dea în ochĭ turcilor [3])."

E însă un edificiŭ important care datéză din acéstă epocă și care presintă cel maĭ mare interes atît sub raportul formelor architecturale, cît și al edificăreĭ. Acest edificiŭ e turnul și mănăstirea Colțeĭ. Turnul Colțeĭ, de și în ruină de la cutremurul de la 1802, ne învederéză o artă maĭ perfectă și o concepțiune artistică, care confirmă legenda populară că ar fi zidit de Svezĭ. Ceea ce știm e de sigur că Mihail Cantacuzino fu fondatorul așezămîntuluĭ despre care vorbim, și că clădirea datéză de la 1715 [4]). Sultzer ne a lăsat asupră'ĭ o descriere întinsă și plină de interes, pe care o reproducem aci [5]).

„In privința alteĭ clădirĭ fondată de Mihail Cantacuzino, unchiul prințuluĭ sugrumat, Ștefan, pentru a servi asemenea de „școlă publică și de spital pentru bolnavĭ, edificată după tipul „unuĭ han saŭ al uneĭ mănăstirĭ și care se numește Colțea, „de la colț saŭ unghiŭ, trebue să fac chiar aci curiósa observațiune la acéstă mănăstire, saŭ maĭ bine acest spital, este „singura clădire din Romînia care să aibă d'asupra intrăriĭ „sale, saŭ d'asupra pórteĭ ceĭ marĭ a zidurilor sale de împrejmuire, un turn fórte înalt și clădit în patru colțurĭ saŭ unghiurĭ după stilul german; la catul de jos, tocmaĭ d'asupra „pórteĭ se află zugrăvit de fie care parte cîte un soldat cu „pușca pe umerĭ, ca de gardă și în montură nemțéscă, precum „era moda la nemțĭ la începutul acestuĭ secol și încă în cel „din urmă resbel turco-austriac.

„După tótă silința ce 'mĭ dedeĭ d'a aprofunda causa acesteĭ „picturĭ și a construcțiuneĭ extraordinare a acestuĭ turn înalt, „nu putuĭ afla nimic alt de cît ceea ce spunea tradiția, că „ar fi zidit de Svezĭ. Dacă Mihail Cantacuzino, fondatorul și „edificătorul acestuĭ turn, n'ar fi fost omorît prin sugrumare „la Constantinopol dimpreună cu fratele sĕŭ Constandin și cu „nepotul sĕŭ, maĭ sus numitul prinț Ștefan în timpul cînd „austriaciĭ coprinseseră Romînia apusénă (mică) și isgoniseră „pe prințul Nicolae Mavrocordat chiar din reședința sa Bucureștĭ, 'mĭ așĭ fi putut închipui că acest turn, saŭ cel puțin „aceĭ douĭ soldațĭ nemțĭ ce eraŭ zugrăvițĭ pe dînsul, ar „fi fost pușĭ acolo în memoria acesteĭ victoriĭ a armelor „austriace. Fiind-că dar închipuirea acésta, din causa maĭ sus „menționată, nu 'șĭ póte avea locul, fiind-că asemenea, Alexan„dru Mavrocordat, ca un inimic neîmpăcat al nemților, cu „greŭ ar fi suferit sub domnia luĭ de atuncĭ, a se așeza o pic„tură care ar fi fost o mărturiă de frica și rușinea sa, fiind „că în fine, edificarea acestuĭ turn, cade tocmaĭ în timpul cînd „Carol XII, se înturna din Turcia prin Romînia, de aceea e „prea lesne de credut că, în onórea luĭ, prințul după atuncĭ „Brîncoveanul, vĕrul și amicul luĭ Mihail Cantacuzino, va fi „ordonat a se zugrăvi pe acest turn, forma și portul unor „soldațĭ Svezĭ, ce treceaŭ călătorind prin Bucureștĭ, dacă nu „vom priimi maĭ bine că acest turn, ar fi zidit chiar de sol„dațiĭ Svezĭ, — presupunere căruia nu 'ĭ vom refusa cu totul „aprobațiunea nóstră, cînd partea a doua, saŭ cea istorică, „a acesteĭ scrierĭ ne va dovedi că în timpul reședințeĭ acestuĭ „renumit rege Sved, în Bender, cea maĭ mare parte din puțini „ómenĭ ce 'ĭ remăsese din bătaia de la Pultava, fusese pără„sițĭ în Moldova, și se póte prea lesne ca vr'o cîțĭ-va dintre „aceștĭ Svezĭ, silițĭ de necesitate și de sgîrcenia luĭ Mihaiŭ „Racoviță, să se fi întrebuințat ca meșterĭ și lucrătorĭ la „edificarea acestuĭ spital și turn".

Bucureștiĭ în epoca acésta ajunsese a avea o populațiune de 50,000 locuitorĭ. Edificiile cele maĭ importante, eraŭ palatele domneștĭ, douĕ marĭ hanurĭ (saŭ clădirĭ pentru mărfurĭ și ospătărie) și maĭ multe mănăstirĭ și bisericĭ închise în zidurĭ temeinice, faptul însă care domină și resumă acéstă periódă a istorieĭ capitaleĭ nóstre, e că ea remîne, d'aci înainte, unica reședință domnéscă a țăreĭ.

(Va urma) D. BERENDEIU.

[1]) Dacia t. V p. 178. — *D. Fotino*, trad. de G. Sion p. 145.

[2]) „Les boyards représentent avec beaucoup de morgue les grands du pays; mais ils ne sont en effet que des propriétaires assez riches, et des vexateurs très cruels; rarement ils vivent dans une bonne intelligence avec leur prince; leurs intrigues se tournent presque toujours contre lui; Constantinople est le foyer de leurs manœuvre. C'est là que chaque parti porte ses plaintes et son argent, et le Sultan Sérascher de Bessarabie est toujours le refuge des Boyards que la porte croit devoir sacrifier à sa tranquilité. La sauve garde du Prince Tartare assure l'impunité du Boyard, sa protection le rétablit souvent, mais il faut toujours que cette protection soit payée». Mémoires du *Baron de Tott*.

[3]) *I. C. Engel.* Geschichte der Wallacheĭ, p. 377—378.

[4]) *Șincaĭ* t. III p. 241 citind pe *Del Chiaro* p. 75.

[5]) *T. I. Sultzer* t I p. 294:

„Von einem andern Gebäude, das von Michael Kantacusen, der Oheim des erdrosselten Fürsten Stephan, ebenfalls für öffentliche Schulen und für Kranke gestiftet, und nach Art eines Hanes oder Klosters erbauet ist, und welches Kolza, d. i. eine Ecke oder Winkel, genant wird, muss ich gleich hier als etwas seltsames anmerken, das dieses Kloster oder vielmehr Spital das einzige Gebäude in der Wallachey ist welches über seinem Eingang, oder über dem grossen Thor seiner Ringmauern einen sehr hohen, nach teutscher Bauart auf vier Ecken oder Winkeln aufgeführten Glockenthurm hat an dessen unterstem Stockenwerke, gerade über der Pforte, auf jeder Seite ein in teutscher Montour, wie sie im Anfange dieses Jahrhunderts, und noch im letzten türkisch-österreichischen Kriege bey den Teutschen Mode war, abgemalter Soldat mit dem Gewehr auf der Schulter gleichsam Wache steht.

Bey aller Mühe, die ich mir gab, der Ursache dieses Gemäldes und der ausserordentlichen Bauart dieses hohenThurmes auf den Grund zu kommen, konnte ich doch nichts anders erfahren als was die gemeine Sage war, dass er von den Schweden erbauet worden. Wäre nicht Michael Kantakusän, der Stifter und Erbauer desselben zur Zeit, da die Oesterreicher die westliche Wallachey eroberten, und den Fürsten Nicola Mavrocordato sogar aus seiner Residenzstadt Bucuresth davon führten, schon todt, und mit seinem Bruder Konsstandin und seinem Neffen, dem erstgenannten Fürsten Stephan, in Konstantinopel schon erdrosselt gewesen: so hätte ich mir vorstellen können, das dieser Thurm, oder doch die auf demselben abgemalte zween teutsche Soldaten zum Andenken dieses Glückes der œstreichischen Waffen dahin gesetzt worden wären. Da aber diese Veranlassung aus itzt gesagter Ursache nicht statt hat; Nicolae Mavrocordato auch als ein geschworen Feind der Teutschen, ein Gemälde, das von seiner Zaghaftigkeit und Schande zeugte, schwerlich unter seiner damaligen Regierung würde haben setzen lassen; im übrigen aber die Erbauung dieses Thurmes eben in die Zeiten fällt da Karl der zwölfte aus der Türkey durch die Wallachey nach Hause reiste: so ist es eben nicht wahrscheinlich, das ihm zu Ehren der damalige Fürst Brankowan des M. Kantakusäns Vetter und Freund, die Gestalt oder Tracht einiger, damals durch Bukurescht reisender Schwedischen Soldaten an diesem Thurme habe abzeichnen lassen; wo wir nicht lieber annehmen wollen, dass es schwedische Soldaten selbst gewesen welche den Bau dieses Thurmes geführet haben; eine Vermuthung welcher wir unsern Beyfall nicht ganz versagen werden, wenn uns der zweite oder historische Theil dieses Werkes beweisen wird, dass während dem Aufenthalte dieses berühmten schwedischen Königes bey Bender, seine von der Schlacht bey Pultawa noch übrig gebliebene wenige Mannschaft grösstentheils in die Moldau verlegt worden, wo es denn leicht möglich war, dass einige von diesen schwedischen Soldaten aus Noth und durch den Geiz des Michael Racowiza, damaligen Fürstens in der Moldau gezwungen, bey dem Bau dieses Spitales und Thurmes als Baumeister und Handlanger sich haben gebrauchen lassen.

MATERIAL
PENTRU
UN DICȚIONAR DE TERMENI SPECIALI INTREBUINȚAȚI IN CONSTRUCȚIUNI

APEDUCT

Sub denumirea de *apeduct* (aquaeductus) se înțelege orĭ-ce canal făcut pentru a conduce apa de la un loc la altul și maĭ cu sémă a îndestula un oraș cu apă de băut. Apeductele sunt saŭ pe sub pămînt saŭ d'asupra pămîntuluĭ. In casul din urmă, ele saŭ urmăreşte înclinările suprafețiĭ pămîntuluĭ, saŭ sunt susținute de zidăriĭ cu arcade saŭ pline.

In Egipt, apele Niluluĭ eraŭ împărțite pe cîmpiĭ, prin canale deschise; în Asiria, era supuse aceluiaș regim. In Persia, apele nu eraŭ conduse numaĭ prin canale deschise, constituția geologică a țăriĭ, hotărînd o mare varietate de mijlóce întrebuințate pentru a constitui un regim hydraulic destul de complect, spre a satisface tutulor cerințelor agricultureĭ. Afară de apele de munte, reținute în văĭ prin zăgazurĭ, locuitoriĭ Persieĭ, din vremurile cele maĭ vechĭ, s'aŭ ocupat cu căutarea apelor de sub pămînt, și prin lucrărĭ fórte îngrijite, făceaŭ canale în terenurĭ resistente, la 10—15 m. adîncime. In Siria și Palestina se găsește urme de lucrărĭ hidraulice, anterióre dominațiuneĭ romane. Canalele ce alimentaŭ Tyr, aducîndu'ĭ apele din Ras-el-Ain, sunt probabil din epoca feniciană. Ele servesc și adĭ, de și o parte din arcade aŭ fost refăcute în perióda romană și în timpul cruciadelor.

Fig. 1. Apeductul luĭ Claudiu (Italia). (Starea actuală)

Greciĭ, construiră maĭ cu sémă apeducte pe sub pămînt atît în Grecia cît și în coloniele sale din Asia.

Herodot vorbește cu entusiasm de apeductul din Samos care străpungea un deal înainte de a veni la oraș. In prejurul Ateneĭ s'a găsit multe urme de apeducte pe sub pămînt, dintre care unele servesc chiar adĭ pentru alimentarea fîntînelor din oraș.

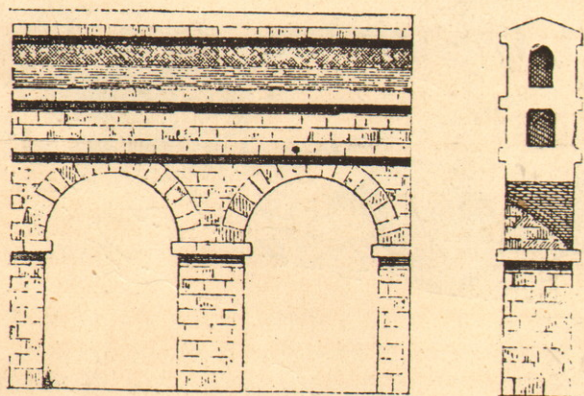

Fig. 2. Apeductul luĭ Claudiu (Italia). (Restaurația)

In Sicilia, la Syracusa, apeductele pe sub pămînt prin care se aduceaŭ apele isvórelor vechĭ din Anapus și Crymiti, există încă și daŭ apă orașuluĭ modern.

In epoca romană, apeducte cu arcade fură construite în Grecia, Macedoia, Francia, Asia mică, etc.

In Italia maĭ cu sémă, împrejurimele orașelor marĭ sunt brazdate de numeróse apeducte care aduc apa, adesea orĭ de la depărtărĭ fórte marĭ. Se pare că nu crutaŭ nimic, nicĭ baniĭ nicĭ dificultățile tecnice, nu putea să 'ĭ oprésca în executarea acestor lucrărĭ uriașe.

Necesitatea unor lucrărĭ așa de marĭ se justifica prin trebuințele centrelor marĭ, și prin obiceiul, fórte respîndit, al băilor; — cu tóte acestea cînd facem un mic calcul de cantitatea enormă de apă ce dedea apeductele, vedem imediat că pentru romanĭ, nu era numaĭ vorba de a satisface o necesitate, dar în acelaș timp se făcea un adevĕrat lux.

Apeductele subterane, săpate în pămînt saŭ străbătînd munțiĭ în formă de galeriĭ, după trebuințele nivelăriĭ, eraŭ simple canale (*spaecus*), în genere de o înălțime suficientă pentru ca să pótă umbla un om prin ele; peste tot eraŭ zidite, afară de casul cînd trecea printr'o stîncă destul de compactă ca să nu se strecóre apa prin ea; deschizăturĭ (*lumina*) eraŭ lăsate din distanță în distanță pentru aerare și reparare; în fine, în diferite puncte fundul canaluluĭ era străpuns de puțurĭ adîncĭ în care se aduna partea noroiósă a apeĭ.

Aceste canale, în trecerea lor prin cîmpiĭ, eraŭ susținute pe zidurĭ masive, saŭ prin seriĭ de arcade superpuse. Construcția acestor arcade, era la început de piatră cioplită, iar maĭ în urmă s'a făcut de piatră brută saŭ de cărămidă. Canalul propriŭ zis se acoperea cu lespezĭ marĭ de piatră ce eraŭ așezate lipit, pentru ca să lase să se aerisésca apa. Perețiĭ și fundul canaluluĭ se tencuiaŭ cu un ciment tare, după ce zidăria arcadelor se așeza complect; tencuiala se făcea cu var și fărîmăturĭ de cărămidĭ. Peste acéstă tencuială — spre a o face cu totul impermeabilă, — se aplică un strat de o compoziție numită *maltha*, în preparația căria intra var stins în vin și amestecat cu untura de porc topită și smochine.

S'a observat că maĭ în general apeductele vechĭ se croiaŭ pe o linie șerpuită. Uniĭ autorĭ crede că acéstă disposiție se lua pentru a întrerupe puterea curentuluĭ, e însă maĭ probabil că scopul principal era de a se feri de lucrările prea costisitóre ce ar fi reclamat o croială în linie dréptă.

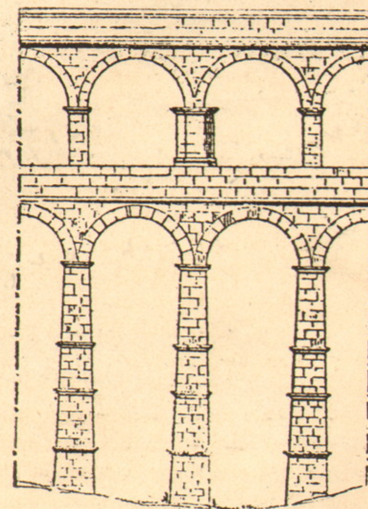

Fig. 3. Apeductul de la Segovia (Ispania).

La sosirea în oraș a apeductelor, arcadele lor, serveaŭ ca element decorativ saŭ eraŭ ascunse prin edificiile publice; —

astfel la Roma, apeductul luĭ Claudiu traverséză calea *Labicana* pe un fel de arc de triumf dublu pe care Honorius 'l transformă maĭ tîrziŭ în pórtă (*Labicana* et *Praenestina*) inglobînd în centura ce pórtă numele sĕŭ. Acest edificiŭ este cunoscut astădĭ sub numele de Pórta Majoră. Deosebit, de

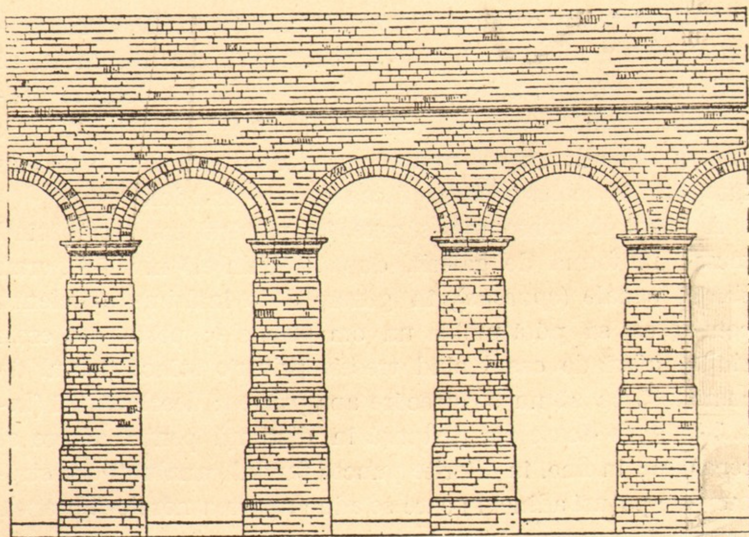

Fig. 4. Apeductul de la Metz

acéstă pórtă a trebuit să servéscă de reservoriŭ (*castellum* castel de apă). Peste arcul luĭ Drusus, de asemenea trecea un apeduc.

Inainte ca apele să soséscă la *Castelum* de unde se distribuia în oraş prin ţevĭ de plumb, olane saŭ chiar tuburĭ de lemn, le trecea prin nişte piscine saŭ filtre (*piscinae limariae*) construit de către Appius, Claudius (orbul) ca să aducă apa Prenestineĭ; tot luĭ Appius se datoreşte şi calea Appiană. Din acest apeduct n'a maĭ remas urmă, precum nicĭ din acela zis *Anienis veteris* care fu construit (272 in. I. C.) de censorul M. Curius Dentatus si L. Papirus Cursor, şi aducea apele rîuluĭ Anio luate în sus de Tivoli.

Printre apele conduse la Roma prin apeducte, să citâm: *Aqua Marcia*, adusă de pretorul Q. Marcius Rex (145 in. I. C.) (fig. 3) din aceiaşĭ munţĭ, printr'un 90 kilometri, din care 9 fac arcade lucrate cu *piperinus* [1]; acest apeduct serveşte încă a aduce apa *Marcia* unită cu apa *Alessandrina*, contopite sub numele de *Aqua felice* în onórea luĭ Sixt Quint (Felice Montalto), care 'l-a restaurat; *Aqua Tepula* (126 in. I. C.) după numele isvoruluĭ, ce se află lîngă Marino, adusă de un apeduct de 19 kilometri, şi care e cel din urmă construit sub Republică; — *Aqua Iulia* (34 in. I. C.) adusă din aceleaşĭ dealurĭ de Agrippa; *Aqua Virgo*, provenind dintr'un isvor descoperit, se zice, de o tînără fată, în împrejurimele Tusculum; apeductul sĕŭ subteran, de o lungime de 21 kilometri, a fost restaurat de Papi în secoli al XV-lea şi XVI-lea şi serveşte şi adĭ la alimentarea fîntînelor *Trevi, del Popolo, della Barcaccio*, a pieţelor *Navona*, a *Panteonuluĭ*, a *Campo-di-Fiore*, etc.; *Aqua Augusta* saŭ *Alseatina*, adusă din lacul *Alseatinus*, lîngă Bracciano de August, pentru alimentarea naumachieĭ (*naumachia*) sale; *Aqua Claudia*, apeductul care aducea sub acest nume apele isvórelor *Cerulea* şi *Curtia* (lîngă Subiaco) avea 68 kilometri de lungime, din care 9 de arcade.

Prin (fig. 1) representăm vederea perspectivă a stăriĭ sale actuale. Inceput de Caligula, fu terminat de Claudiu şi este făcut în piatră cioplită din bucăţĭ fórte marĭ; — arcadele aŭ 3 m. de deschidere şi sunt susţinute pe picióre patrate de

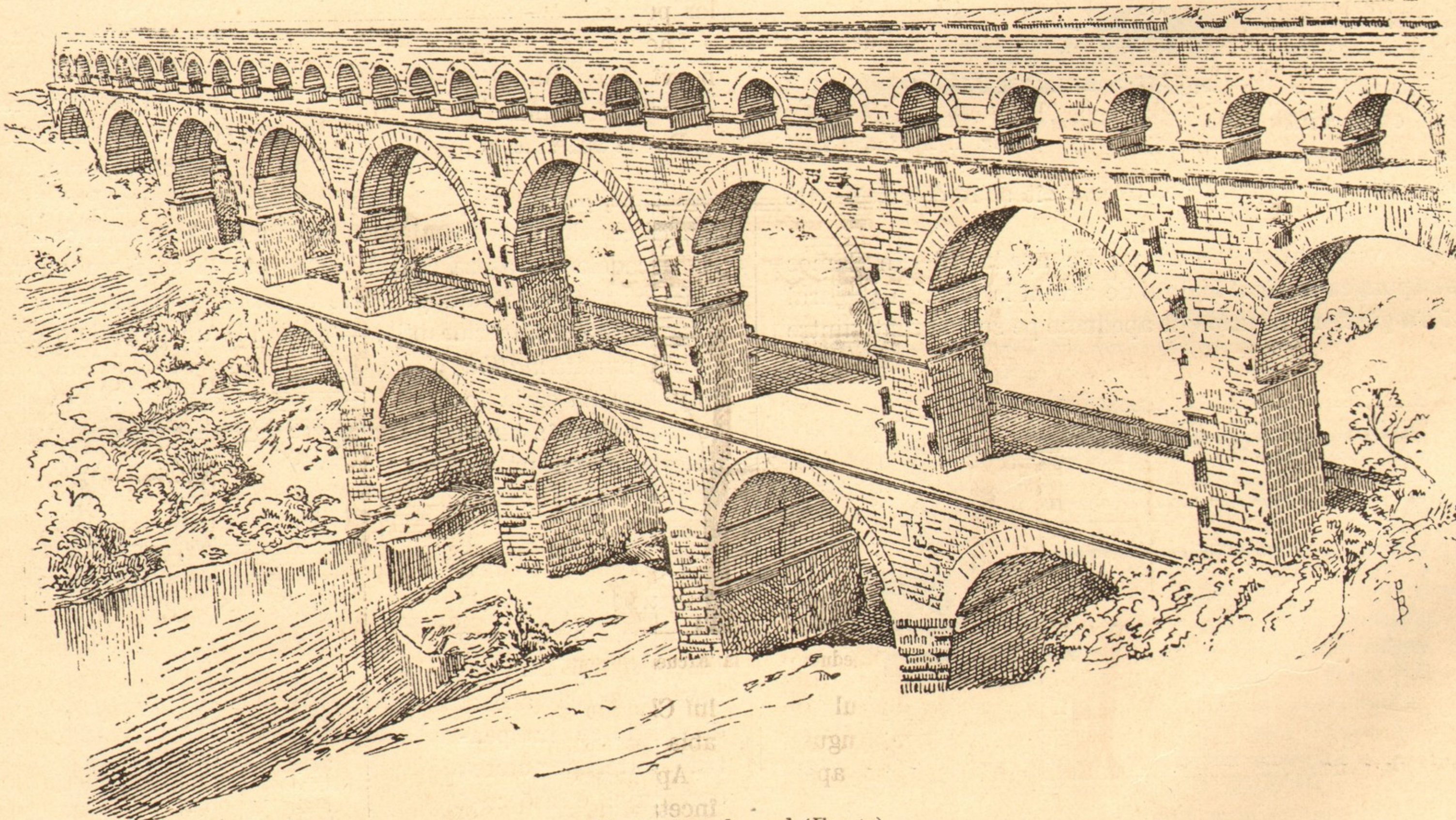

Fig. 5. Pont-du-gard (Franţa)

formînd sifon şi în care se curăţă de corpurile streine şi de orĭ-ce necurăţenie ce conţinea în suspensie chiar. După cît se vede romaniĭ nu mergeaŭ cu orĭ-ce preţ, prea departe, numaĭ spre a găsi apa cea maĭ curată.

Cel maĭ vechiŭ apeduct din Roma (310 in. d. I. C.) a fost

1,50 m. de grosime. In vederea geometrală restaurată (fig. 2) ce dăm după Canina, se póte observa, maĭ bine ca în perspectivă, un al doilea canal construit de cărămidă şi în *opus re-*

1) Un fel de piatră spongiósă din împrejurimele Romeĭ.

ticulatum, (In partea cea mai apropiată a orașului, acest al doilea canal conținea apa *Anienis novi*.

Acest canal termina cel mai lung apeduct roman (93 kilom. din care 13 pe arcade.

De pe timpul lui Nerva, Fortin care era *curator aquarum* ne spune în tratatul sĕŭ *De aquae ductibus urbis Romae* că diversele apeducte dedea pe ḍi 23,582 quinare (quinarius) care represinta cantitatea fabulósă de 1,320,520 metri cubi.

După acéstă epocă s'a mai construit încă apeducte, printre cari vom cita pe acela al lui Traian, care alimentéză și aḍi Transteverul cu *Aqua Paola* (în onórea lui Paul V cari îl a restabilit); pe acela al thermelor lui Caracala; acela al lui Alexandru Sever, etc.

Aḍi, apeductele cari aŭ mai rĕmas, dă Romi 180,500 m. cubi de apă în 24 de ore, adică mai mult de cît are ori care oraș mare aḍi.

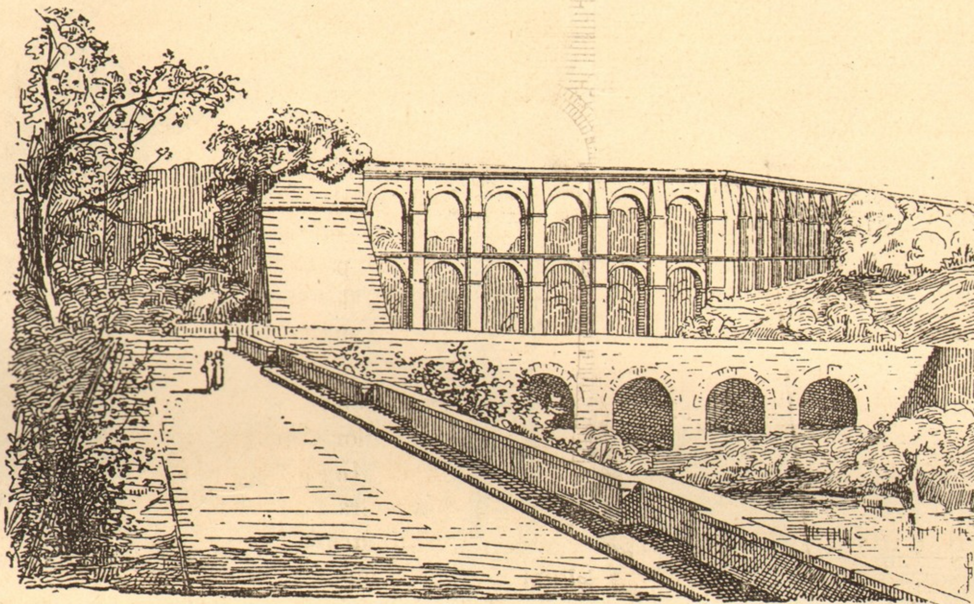

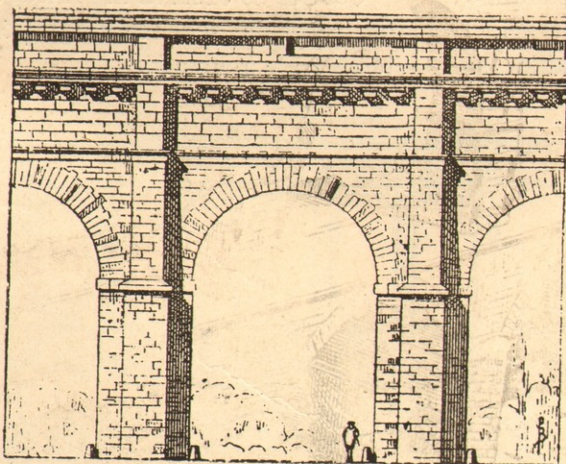
Fig. 6. Apeductul de la Nepi (Italia)

Cele l'alte orașe mari ale Italiei, eraŭ alimentate cu apă prin numeróse apeducte, pe care nu le mai numĕrăm, trebuind a merge prea departe.

In Ispania putem cita, apeductul, din Segovia (fig. 3 după Canina) din care a rĕmas încă mai mult de 100 arcade, construite cu piatră cioplită mare.

In Africa găsim numeróse urme de apeducte.

In Franța, putem semnala apeductele de la Paris, Lyon, construite de cărămidă și *opus reticulatum*, din care mai sunt încă ruine destul de importante; de la Néris (aquae Nerae); de la Saintes; de la Luynes; de la Arcueil; de la Vienne, care servește și aḍi, în parte; de la Metz (fig. 4, după Canina), care aducea apele rîului Gorze trecînd peste Mosela, și din care n'a mai rĕmas de cît 7 arcade; și în fine apeductul de la Nimes. Acest din urmă se zice că fu construit sub August, de către ginerile sĕŭ Agripa, și conducea în acest oraș apele fîntînelor *Eure* și *Airan* departe de 41 kilometri.

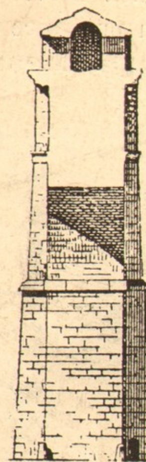

Fig. 7. Apeductul de la Arcueil (Franța

Acest apeduc traversa Gardon pe admirabilul pod, cunoscut sub numele de *Pont-du-Gard*. Acéstă minunată lucrare se compune din 3 etage de arcade semicerc (fig. 5); etagiul inferior este compus din șése arcuri de deschideri inegale, înalte de 20,50 m.; sub una trece rîul. Etagiul imediat superior are 11 arcuri de cîte 19,50 m. de înalte, iar piciórele lor corespunḍînd cu cele de jos.

D'asupra acestui etagiŭ sunt 35 arcade de cîte 4,80 m. deschidere și 7,40 m. înălțime.

Pe aceste arcade se sprijină canalul care are în interior 1,35 m. lărgime pe 1.66 m. de înălțime și este acoperit cu lespeḍi de piatră.

Grosimea piciórelor este de 6 m., 4,50 m. și 3.00 m. Acest admirabil monument este construit — afară de etagiul de sus, în blocuri enorme de piatră așeḍate fără var.

Apeductul a fost rupt de prin secolul al V-a și de atunci servi de pod. Pentru a lărgi trecerea se scot piciórele etagiului mijlociŭ. In definitiv aceste mutilări compromisese așa de tare soliditatea că în secolul trecut s'a făcut din noŭ un pod pentru trecut cu picioru alături în josul lui. Cu acésta însă nu s'a scăpat de degradări, astfel că o resturnare seriósă fu întreprinsă de Comisia Monumentelor istorice din Franța, sub conducerea profesorilor architecți, Questel și Laisné.

Canalele de *revărsare* ale lacurilor din Italia, prin natura lor pot fi puse în rîndul apeductelor.

Lacurile în chestiune, formate de vechi cratere de vulcane și neavînd nici un fel de scurgere normală, cînd dedeaŭ p'afară causaŭ fórte mari stricăciuni.

De la început romanii s'aŭ gîndit să creeḍe canale de revărsare prin care se asigura scurgerea regulată și permanentă a apelor de pristos.

Aceste lucrări eraŭ mai greŭ de executat de cît apeductele chiar. Astfel de *revărsare* s'aŭ făcut lacurilor *Albano* și *Nemi*, și servă și aḍi.

La lacul Fucino s'a început un revărsător din timpul lui Claudiu și după ce a fost întrerupt de mai multe ori, de abia s'a terminat în timpii moderni.

Apeductele vechi, părăsite în timpul invasii barbarilor, încetară de a funcționa și fură chiar distruse, de abia mai tîrḍiŭ se gîndiră la repararea lor și facerea altora din noŭ.

Am ḍis că Roma este alimentată cu apă prin apeductele reparate de papi începînd din secolul XV, dar deosebit s'a făcut și altele noi, astfel avem pe acela de la Nepi (fig. 6) care se datorește lui Alexandru Farnes, papă sub numele de Paul III, de la 1534—1549. — In secolul trecut, regele Neapolului, Carol III, pentru a aduce apă la castelul sĕŭ de

la Caserta, construi prin architectul sĕŭ *Vanvitelli* un apeduct, lung de 40 kilometri. Acest apeduct trece valea *Maddaloni* pe un pod cu treĭ etage de arcade și cu o înălțime totală de 57,80 m.

In Franța primul apeduct modern este cel construit la lulul din Languedoc, care propunea sĕ se aducă la Versailles, apele Loireĭ. Prin studiĭ de niveliment, s'a constatat însă că trebuia luată apa la 200 kilometri depărtare. Cheltuiala fiind prea mare s'a construit celebrele mașinĭ de la Marly carĭ ridică apa la 154,00 m. într'un reservor pe o colină,

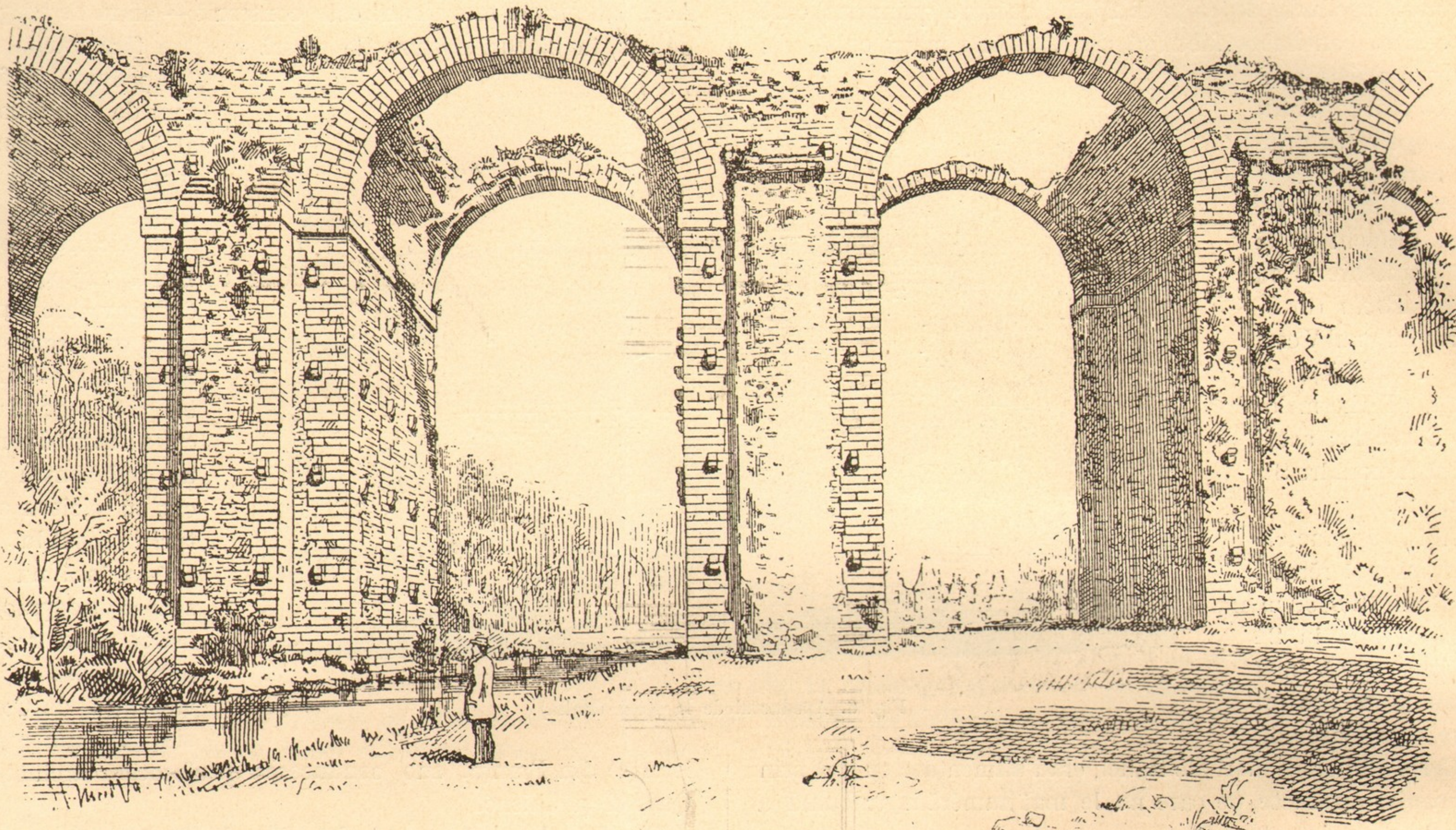

Fig. 8. Apeductul de la Maintenon (Franța)

Arcueil în 1624 prin Brosses, pentru alimentarea grădinilor și palatuluĭ Luxembourg.

Ridicat, aprópe de ruinele vechiuluĭ apeduct Roman, are un aspect monumental (fig. 7) dar cam masiv. E în total de piatră cioplită și trece valea Bièvre pe 24 arcade ale căror picióre sunt sprijinite cu puternice proptele de zid.

Cînd Ludovic al XIV înființă grădinile de la Versailles, se de unde trece la Versailles pe un apeduct de 643 m. lungime compus din 36 arcade de 20 m. înalte.

In dilele nóstre cel maĭ remarcabil apeduct ce s'a construit este acela ce conduce la Marsilia apele Durancei.

Ceea ce se observă în general este că tóte lucrările moderne aŭ aerul de schelete disgrațióse, pe lîngă monumentalele lucrărĭ ale romanilor.

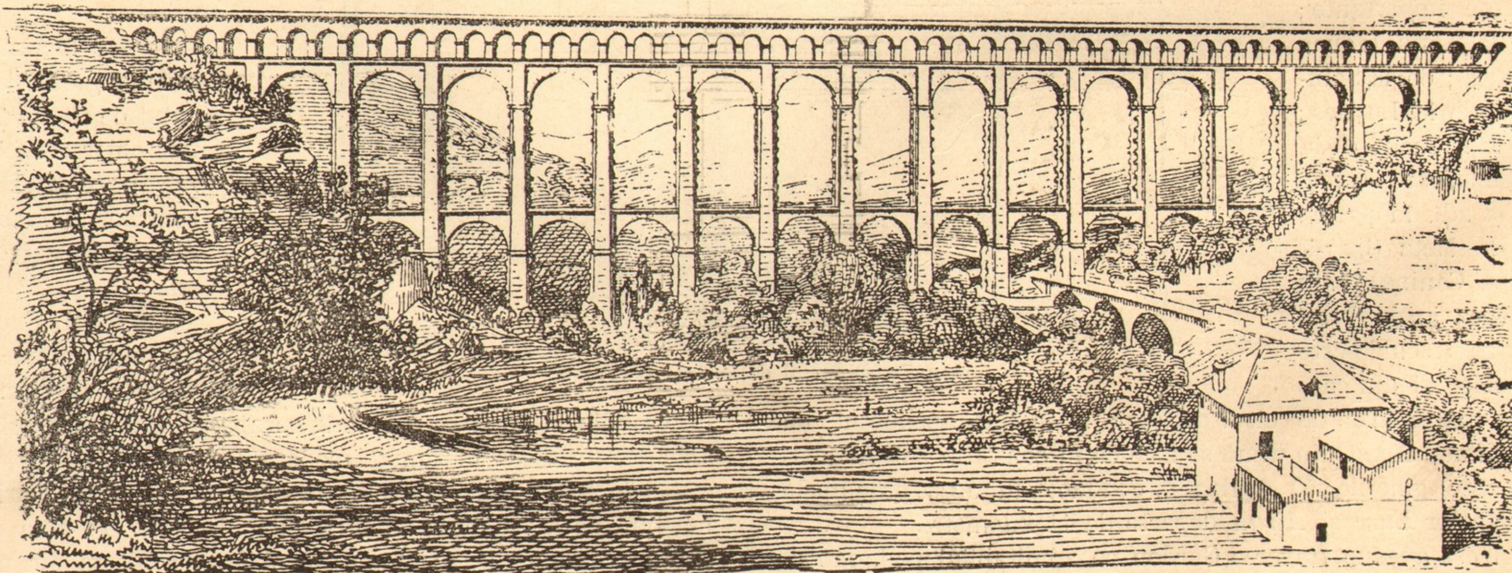

Fig. 9. Apeductul de la Roquefavour (Franța)

vĕdu că apele luate din lacurile vecine, numaĭ eraŭ de ajuns pentru numerósele basine și jocurĭ de ape, decĭ pentru a satisface cerințelor curțiĭ, se întocmi diverse proecte. Cel maĭ îndrăsneț din tóte era acela al luĭ Riquet, autorul canaSe vede că romaniĭ, cu admirabilul lor instinct de constructorĭ, vedéŭ maĭ exact de cît inginerii modernĭ, cu savantele lor formule.

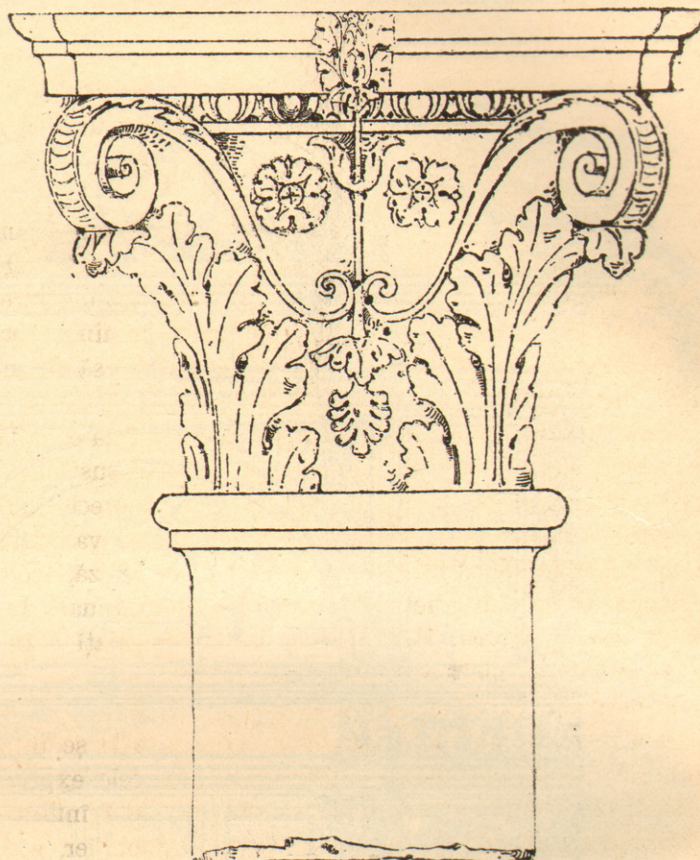

Mormîntul luĭ Andrea Vendramino

(VENEȚIA)

Mormîntul luĭ Andrea Vendramino
(VENEȚIA)

NOTE DE CALATORIE

DE

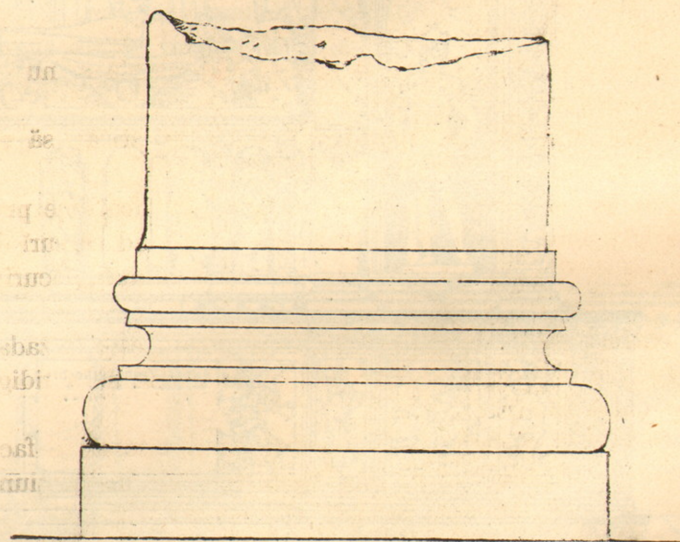
G. STERIAN

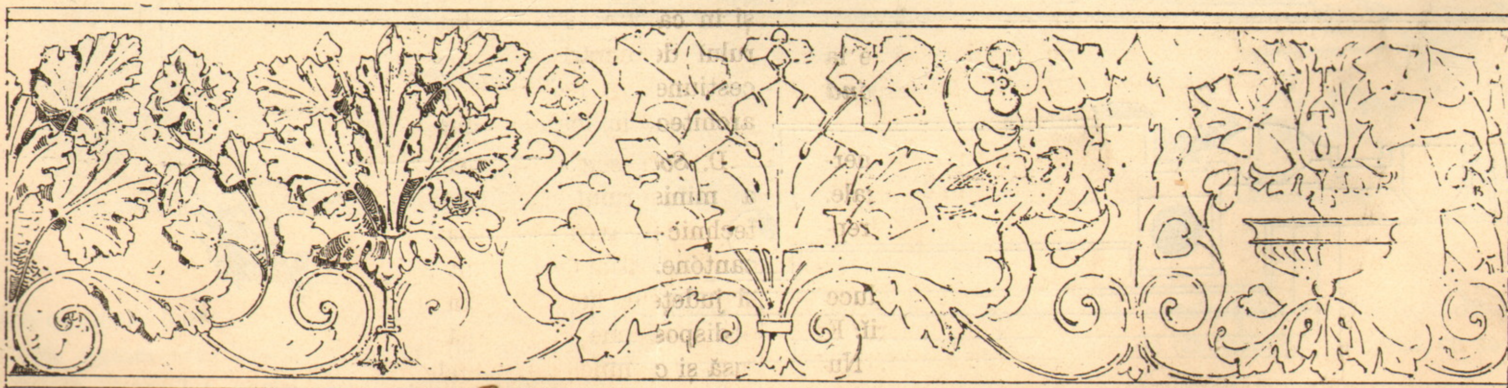
Intr'unul din numerile trecute al ***Analelor***, am presentat cititorilor noștri, o parte din notele de călătorie ale colegului nostru G. Sterian.

Dăm astădĭ, importantele releveurĭ făcute la Veneția, asupra mormîntuluĭ luĭ Andrea Vendramino.

Exactitatea și finețea artistică cu care sunt făcute, face ca lucrarea d-luĭ Sterian să fie remarcabilă din tóte puntele de vedere.

D. Sterian a făcut multe lucrărĭ de felul acesta, pe carĭ cititoriĭ ***Analelor*** vor avea ocasiune a le aprecia, grație amabilitățiĭ cu care ne aŭ fost puse la disposiție de autorul lor.

SOCIETATEA ARCHITECȚILOR ROMÎNI

Adunarea de la 1 (13) Iunie 1891

Preşedinţa d-luĭ Beniş, tatăl.

Ordinea ḑileĭ :

1) Cestiunea consiliuluĭ technic,

2) Recunóşterea calităţiĭ de persónă morală şi juridică a societăţiĭ.

D. *Maimarolu* ţine a face o comunicare. Ministerul de Instrucţiune se intereséză de aprópe de înfiinţarea uneĭ şcóle de architectură. E de opiniune ca societatea să facă o cerere, căcĭ ministerul e dispus a da localul, bibliotecă, luminat, serviciŭ, etc. Pentru a procede maĭ repede, comitetul să fie însărcinat cu redactarea şi trimiterea adreseĭ.

D. *Cucu* întrébă în ce condiţiunĭ s'ar putea forma o şcólă şi dacă sunt persóne de bună-voinţă dispuse a o susţine.

D. *Socolescu* aminteşte cele expuse în şedinţa precedentă şi e sigur, că odată şcóla înfiinţată, ministerul se va grăbi de a da concursul sub formă de subvenţiă. D-sa citéză, şcóle profesionale şi de construcţie ce primesc ajutóre anuale. Incheiă cu declaraţiunea : Moralmente suntem angajaţĭ a înfiinţa şcóla cu sacrificiĭ personale.

D. *Maimarolu.* Nu avem mijlóce.

D. *Cucu* esplică maĭ întîiŭ că nefiind prezinte la şedinţa trecută nu cunóşte de aprópe discuţiunea. Din cele expuse vede însă. că societatea e animată de dorinţa de a înfiinţa o şcólă, ministerul venind în ajutor cu local, mobilier, etc. Crede că şcóla va forma constructorĭ iar nu artiştĭ, alt-fel cădem in pletoră.

D. *Socolescu.* Vor fi şi cursurĭ de pictură decorativă şi sculptură ornamentală.

D. *Stravolca.* Atuncĭ e şcólă de arte decorative.

D. *Socolescu.* Nu. E o şcólă elementară, simplă şi nu cu marĭ pretenţiunĭ.

D. *Cucu* se teme că înfiinţînd o şcólă artistică, să nu se găséscă elevĭ.

D. *Socolescu* e asigurat că de s'ar face o publicaţiune prin care s'ar anunţa, că de la 1 Septembre se deschid cursurĭ de architectură şi numĕrul celor inscrişĭ ar fi limitat, locurile vor fi pe dată ocupate.

D. *Maimarolu* crede că discuţiunea se prelungeşte în zadar şi e de opiniune, ca să se numéscă o comisiune de a ridige adresa către minister.

D. *Socolescu.* Societatea să aprobe, ca comitetul să facă demersurile trebuincióse pe lîngă ministerul de instrucţiune relativ la local, luminat, încălzit, etc.

D. *Nedelescu.* Comitetuluĭ să 'ĭ fie lăsată sarcina, e cel maĭ bun lucru.

Adunarea aprobă.

D. *Ciocârlan* cere, ca reintrînd în ordinea zileĭ, să se ia în discuţiune maĭ întîiŭ *recunóşterea calităţiĭ de persónă morală şi juridică* a societăţiĭ.

D. *Socolescu.* E de neapărată trebuinţă, ca să putem merge maĭ sigur, maĭ sănătos, să avem îndeplinite formele legale. Societatea contéză pe donaţiunĭ, bibliotecă, etc. neavînd dreptul recunoscut nimic legal nu póte avea loc.

Societatea de construcţiunĭ maĭ cu sémă ar putea aduce un concurs puternic, de asemenea furnisoriĭ, antreprenoriĭ. E de urgentă necesitate ca societatea să fie recunoscută. Nu crede ca să se ridice vre-o obiecţiune şi e de părere ca saŭ preşedintele, saŭ comitetul, saŭ un numĕr óre-care de membriĭ să fie delegaţĭ a lucra în acéstă cestiune.

D. *Cucu* se uneşte cu cele spuse de d. Socolescu şi găseşte oportun ca societatea să posédă actul civil, botezul. Fiind recunoscută prin forme legale ea va putea maĭ grabnic să 'şĭ ia avînt. Cere ca să se deă autorisaţiune comitetuluĭ, pentru a lucra în numele societăţiĭ.

Se aprobă.

D. *Ciocârlan.* A doua cestiune la ordinea ḑileĭ este aceia a consiliuluĭ technic. Expune situaţiunea creată architecţilor, de a se vedea lucrările de architectură judecate de un consiliŭ compus din ingínerĭ, găseşte lucrul anormal şi propune ca să se facă demersurĭ pentru înfiinţarea unuĭ consiliŭ technic de architecţĭ, fie pe lîngă ministerul de lucrărĭ publice, fie pe lîngă cel de instrucţiune şi culte.

D. *Negrescu* e de opiniune, ca un asemenea consiliŭ să fie înfiinţat pe lîngă ministerul cultelor, de óre ce acestuĭ minister 'ĭ sunt încredinţate lucrările şi întreţinerile a o mulţime de construcţiunĭ.

D. *Maimarolu* aminteşte greutăţile cu care architecţiĭ luptă faţă de consiliul technic actual, erorile şi nedreptăţile ce se fac. Este de datoria societăţiĭ nóstre, ca să combată şi să scape proectele de architectură şi pe architecţĭ de tutela de astăḑĭ. Expune lunga filieră prin care trec planurile, trimise din provinciĭ la ministerul de interne şi apoĭ la acel de lucrărĭ publice pentru a fi judecate.

D. *Socolescu* începe prin a declara, că nu se ocupă daca un consiliŭ technic ca acela ce noĭ cerem, trebue înfiinţat pe lîngă ministerul de lucrărĭ publice, culte, interne saŭ domeniĭ. Trebue să ne gîndim serios cum va fi alcătuit comitetul saŭ consiliul architecţilor ; fi-va el o adunare perpetuă, saŭ un juriŭ întocmit inla judeca cincĭ-şase lunĭ şi apoĭ să fie reînoit. Alegerea unuĭ juriu ar prezinta multe avantagiĭ.

Acest juriŭ, împreună cu architecţiĭ ministeruluĭ de instrucţiune, ar judeca proectele de şcolĭ ; în unire cu aceia aĭ ministeruluĭ de interne ar examina planurile de penitenciare şi spitale ; în unire cu architectul domeniilor ar cerceta planurile de construcţiunĭ balneare, etc.

D. *Negrescu.* Cestiunea specialităţilor ne ar duce departe. Un consiliŭ technic de architecţĭ e necesar. El va judeca lucrările din cele două punte de vedere, comoditate şi estetică, fără a intra în detaliĭ.

D. *Maimarolu.* Şi detaliile sunt utile. Sunt dificultăţĭ ce nu se vor putea nicĭ odată învinge, dacă s'ar ajunge la o soluţiune, ca să se formeze juriĭ speciale pentru fie-care fel de lucrărĭ.

Cere un consiliŭ restrîns de architecţĭ.

D. *Cucu* observă că discuţiunea să întinde. D-sa doreşte cîte-va explicaţiunĭ. Saŭ proectele astăḑĭ sunt rĕŭ judecate, şi în casul acesta societatea vine să deschidă ochiĭ ministeruluĭ de lucrărĭ publice şi a expune situaţiunea, saŭ tótă cestiunea se reduce la persóne, afacere de a fi judecat de architecţĭ în loc de ingínerĭ.

D. *Socolescu* expune ceea-ce stă scris în legea organică a ministeruluĭ de lucrărĭ publice. La început consiliul technic nu avea de judecat de cît lucrărĭ micĭ, podurĭ, podeţe, cantóne. El a fost ca un control pentru lucrările comunale şi judeţene, lucrărĭ puţin importante odinióră ; prin urmare o dispoşiţiune bună pînă la óre-care punct pe vremurĭ. Adĭ însă şi comunele şi judeţele ş'aŭ mărit lucrările ; prin urmare în mod extra-legal se judecă proectele de orĭ-ce natură. E o

situațiă, în totul anormală, ce nu maî trebue să dureze. Ceea-ce noî cerem de la ministerul de lucrări publice este drept. Ce ar zice inginerii dacă lucrările lor ar fi judecate de architecțî. E lucru destul de trist, ca architecții ce contractéză cu comunele pentru planurî să vadă în tot-d'a-una, că aceste contracte le impun datoria de a depune lucrarea lor judecățiî unuî inginer.

Incă o dată amintește că consiliul technic nu judeca în trecut de cît podurî, podețe și șosele.

Un consiliŭ de architecțî, nu póte fi întocmit, de cît pe lîngă ministerul de lucrări publice. Cînd va fi vorba de un plan de șcólă, din consiliŭ va face parte un architect al ministeruluî de instrucțiă, cînd de spital, unul al ministeruluî de Interne, etc.

In scurt, 3 –4 membriî permanențî, împreună cu unul din architecțiî diferitelor ministere să formeze consiliul saŭ comitetul.

D. *Cucu.* E dificil ca societatea să intre pe o asemenea cale, cale ce trebue luată numaî în gazetă. Tot ceea-ce s'ar putea întreprinde nu ar fi de cît o cerere; aci să se limiteze rolul societățeî. In acest scop comitetul să fie delegat a urma cu prudență. Ministeruluî nu i se póte impune nimic. Cestiunea e fórte delicată, cînd e vorba de interes să se vadă, dacă cererea este saŭ nu întemeiată.

Din ce punct voițî să rezolvațî cestiunea?

D. *Socolescu.* Din acela al interesuluî nostru. Ținem ca proectele ce executăm să fie judecate de architecțî.

D. *Maimarolu* e de opiniune ca societatea să se sprijinéscă pe ce-va maî serios; e de datoria eî, are dreptul să lucreze pentru progresul arteî. Societatea a luat inițiativa de a înființa o șcólă, tot așa să ia garanțiile necesare, ca proectele de architectură să fie bine judecate. Noî cerem instituirea uneî comisiunî speciale de architecțî; interesul prin urmare este direct al societățiî. Astfel avem și o dublă garanțiă: proectele vor fi maî bine făcute, maî bine cercetate.

D. *Socolescu.* Dacă se vorbește de artă și de propășirea eî, lucrul se schimbă. Crede că d. Maimarolu se pune pe terenul de a vedea înființată o Academie.

D. *Nedelescu.* Nu s'a esplicat în destul ce e consiliul technic. E vorba de un consiliŭ bazat pe o lege învechită și putredă. Cerem un serviciŭ techic format numaî din architecțî. In streinătate, în Francia de exemplu, planurile de architectură sunt în tot-d'a-una judecate de comisiunî formate din architecțî.

D. *Cucu.* Societatea póte să facă propunerî, să sesiseze ministerul de lucrări publice.

D. *Nedelescu* e de opiniune să nu prea ne legăm de formalitățî.

Urméză o discuțiune între d-niî Socolescu și Maimarolu dacă trebue, ca comitetul saŭ președintele să înainteze ministeruluî o adresă în sensul celor discutate.

D. *Socolescu* rógă societatea să încuviințeze, ca Comitetul să facă demersurî pentru înființarea uneî secțiunî de architectură în consiliul technic. E convins că nicî un membru nu se opune la acésta.

Adunarea aprobă.

D. *Beniș* tatăl, ridică ședinta.

Secretar
STEFAN CIOCARLAN

AVIS

D-niî fabricanțî carî doresc a li se analisa materialele, saŭ a se face un studiŭ asupra lor, sunt rugațî a trimete cîte treî probe la administrația Analelor, și va avea analisa gratuit.

Administrația.